

УДК 327.57:355(1991–2017)

<http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.08.165-220>

Руслана Марценюк,
кандидат історичних наук,
докторант,
Київський національний університету
імені Тараса Шевченка

ВІЙСЬКОВА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА КРАЇН БАЛТІЇ (1991–2017)

Анотація. У статті проаналізовано основні етапи військової співпраці України та країн Балтії (Латвія, Литва, Естонія) від встановлення дипломатичних стосунків після розвалу СРСР і до сьогодні. Розглянуто причини активізації вказаного співробітництва в умовах кризи міжнародної безпекової системи, пов'язаної з російською агресією та порушенням міжнародних безпекових договорів. Сьогодні для протидії збройній агресії в умовах мілітаризації Російської Федерації одним з актуальних напрямів забезпечення воєнної безпеки України є: ефективне використання двостороннього та багатостороннього співробітництва з партнерами і союзниками у військовій сфері; впровадження стандартів і принципів держав-членів НАТО; залучення Збройних Сил України до міжнародних операцій НАТО та ЄС. Тож на сьогодні в умовах збройної агресії Російської Федерації щодо України та загрози безпеки та спокою у Європі, балтійські країни надають Україні військову і економічну допомогу, як в рамках НАТО так і на двосторонній основі. Це і поставка боєприпасів, які так потрібні ЗСУ на фронті, і допомога в лікуванні і реабілітації наших поранених воїнів, чисельність яких вимірюється уже кількома сотнями, і активна допомога у забезпеченні професійними експертами-консультантами з ведення бойових дій та тактичної медицини. Безпековий вимір відносин між нашими країнами, це також і створення унікального міжнародного військового формування

ЛИТПОЛУКРБРИГУ, що дозволяє на практиці відпрацювати взаємодію і сумісність військових наших країн і є одним з найбільших і найбільш амбіцій проектів військового співробітництва.

Ключові слова: національна безпека, військова безпека, військова співпраця, безпекові виклики, російська агресія, країни Балтії, Україна.

Початок військовій співпраці України з країнами Балтії (Естонією, Латвією та Литвою) було закладено одразу з відновленням незалежності після розпаду СРСР та встановленням дипломатичних стосунків. Військова співпраця між нашими країнами стала важливим компонентом не лише національної безпеки, але й безпеки у балто-чорноморському регіоні. Проте в умовах сьогодення можна з упевненістю говорити і про запоруку європейської, чи навіть світової безпеки. Це зумовлено новими геополітичними реаліями, що виокремлюють Україну із сфери російського впливу і втягують її у європейський простір, адже сьогодні найбільше політичне лобі Україна має саме серед країн Балтики. Тож в умовах гібридної війни та агресивної поведінки, що веде Російська Федерація супроти нашої держави, вкрай важливою є військова співпраця, що й зумовлює до безпекооборонного вектора україно-балтійського співробітництва. Спільне минуле в СРСР та пережитий окупаційний досвід сприяють цілісному усвідомленню наявних безпекових викликів і загроз, не лише військовій безпеці, але безпеці національній. Звісно в сучасних умовах, визначення поняття національної безпеки є досить широким [1], але це насамперед концепція, згідно з якою уряд тієї чи іншої країни, поряд з парламентом, повинен захищати державу та її громадян від будь-яких «національних» криз шляхом різноманітних управлінських прогнозів, таких як політична влада, дипломатія, економічна сила, військова міць і т. д. Тож відповідно до законодавства України, національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення,

запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [2]. Виходячи із відповідної концепції, Україна поміж інших небезпек, мусить дбати і про воєнну безпеку, а отже і відповідно діяти у напрямі військової співпраці.

Отже, метою статті є дослідження військової співпраці України та країн Балтії (Латвії, Литви та Естонії) в сучасних умовах безпекових викликів. У цьому контексті військова співпраця України та країн Балтії є вкрай важливою, з огляду на підтримку в умовах російської агресії, яку Україна отримує і у військовій сфері від вказаних вище країн.

Однак, незважаючи на важливість та актуальність дослідження, історіографія військових взаємин України та країн Балтії, у її геополітичному безпекооборонному вимірі є по-суті відсутньою, не заперечуючи окремих згадок при аналізі політичного діалогу – Україна-Литва [3], Україна-Естонія та Україна-Латвія. Натомість українська історіографія рясніє дослідженнями

воєнного потенціалу та євроатлантичного вибору країн Балтії [4] тощо.

Щодо джерельної бази дослідження то її становитимуть офіційно доступні матеріали, які не містять грифу «таємно». Тож це будуть нормативні документи, відомості національних міністерств оборони, доступні чисельні та інформаційні дані, різного роду інтерв'ю, повідомлення, виступи тощо уповноважених осіб. Однак, основна увага при дослідженні та аналізі проблеми зосереджена на наявних в Україні джерелах та історіографії, що дозволить сконцентруватися на національних підходах та позиціях при висвітленні теми.

Отже, з розпадом СРСР і проголошенням незалежності 24 серпня 1991 року перед молодого українською державою постало і питання військової співпраці з країнами Балтії. Попри задекларовані міждержавні безпекові зобов'язання, було укладено і відповідні міжвідомчі угоди, які уже безпосередньо брали до уваги співпрацю військовій галузі.

Так, 20 квітня 1994 року було підписано Угоду між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Естонської Республіки про військове співробітництво, 12 липня 1994 року – між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Латвійської Республіки (поновлено Угодою між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Латвійської Республіки про співробітництво у сфері оборони від 15 грудня 2010 року).

У подальшому договірна база з балтійськими країнами у сфері військового співробітництва лише поглиблювалася та розширювалася. Про це свідчать і Протокол про поглиблення співробітництва між Міністерствами оборони України і Латвійської Республіки від 20 вересня 1995 року, і Угода між Державним комітетом у справах охорони державного кордону України та Державною прикордонною охороною Латвійської Республіки про співробітництво з питань охорони державних кордонів від 13 липня 1999 року, і такий же Протокол про співробітництво між Державним комітетом у справах охорони державного кордону України і Департаментом прикордонної охорони Естонської Республіки від 8 грудня 1999 року.

Щодо Литовської Республіки, то договір про співпрацю у військовій сфері був підписаний лише у 2000 році. «Незважаючи на підписання «Конституційного акту про неприєднання Литовської Республіки до пострадянських східних союзів», – вказує І. Туряниця, – Україна стала першою і єдиною державою колишнього СРСР (за винятком Латвії і Естонії), з якою Литва уклала договір про військове співробітництво...» [3, с. 43]. Згодом, 13 квітня 2011 року, між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки договір було поновлено. Співпраця з Литовською Республікою велася і у військово-технічній сфері, що включала в себе ремонт і технічне обслуговування техніки та озброєння на українських підприємствах і також технічне обслуговування військово-транспортних літаків (АН-26) литовської армії на українському авіаційному заводі у м. Київ [3, с. 43]. Також діяв з 1997 року план навчання литовських військових у Національній академії оборони України імені І. Черняховського.

Наступний крок співпраці у військовій сфері між Україною та балтійськими країнами, пов'язаний із вступом останніх у 2004 році до євроатлантичних структур – ЄС та НАТО. Відповідно і взаємини України з Естонією, Латвією та Литвою були побудовані через призму діяльності структур. Це дозволило розширити горизонти взаємовідносин та лобіювання спільних інтересів особливо в умовах сучасних безпекових викликів. Відповідно із власним вступом до вище вказаних структур балтійські країни є активним зовнішнім партнером України у поглибленнях взаємовідносин з ЄС та НАТО та сприяють євроатлантичному руху України через надання консультацій з питань і оборонного характеру та виконання положень НАТО «Партнерство заради миру», у якій наша країна бере участь з 1994 року.

Врешті за президентства В. Ющенка, Україна і сама виявляла інтерес до членства в Альянсі та його програм, про що неодноразово наголошувалося на офіційних зустрічах президентів. У 2006 році В. Ющенко з державними візитами відвідав країни Балтії, де одними з основних були також питання

безпеки у європейському просторі. Так, 27–28 квітня він відвідав Ригу, де зустрічався із президентом Латвійської Республіки В. Віке-Фрейберга, де обговорили проблеми партнерства в напрямку інтеграції до євроатлантичних спільнот. «Ми вважаємо, що кожна незалежна держава, – наголошувала президент Латвії, – має обирати свій механізм забезпечення безпеки, вибирати своїх партнерів у співпраці. Ми зробили свій вибір, і також Україна зробила свій вибір – інтеграцію в євроатлантичні структури» [5]. В. Віке-Фрайберга також зазначила, що дуже важливим є питання про адаптацію збройних сил України до стандартів НАТО для того, щоб отримати членство в Альянсі. Ці слова виявилися пророчими для України, з огляду сьогоденної геополітичної ситуації.

Проблеми безпеки не виходили з розгляду і під час робочого візиту В. Ющенка з 3 по 5 травня до сусідньої Литовської Республіки. У Вільнюсі В. Ющенко взяв участь у роботі конференції «Спільне бачення спільного сусідства», де обговорювалися питання перспективи демократії в Східному регіоні, роль нових демократичних держав у зміцненні стабільності на континенті, можливі шляхи їх інтегрування в європейські та євроатлантичні структури. У Вільнюсі глава держави також зустрівся із Президентом Литви В. Адамкусом, Президентом Естонії А. Рюйтелем, Президентом Грузії М. Саакашвілі, Президентом Молдови В. Вороніним, Президентом Польщі Л. Качинським, Президентом Румунії Т. Басеску, Генеральним секретарем Ради ЄС Х. Соланою та віце-президентом США Р. Чейні [6]. Президент Литви також у листопаді відвідав Україну, де в чергове держави домовилися про безпековий формат відносин [7].

Продовжуючи офіційні візити з нагоди 15-річчя встановлення дипломатичних стосунків В. Ющенко відвідав Естонську Республіку, де під час зустрічі з президентом Т. Х. Ільвесом 12 грудня 2006 року було підписано Спільну декларацію, у якій дві країни домовилися про подальше співробітництво у рамках інтенсивного діалогу України з НАТО, модернізацію

українського оборонного і безпекового середовища тощо.

Згідно з Декларацією, Естонія та Україна наголошували на важливості нової посиленої угоди між Україною та Євросоюзом. Також, для забезпечення повноправної участі України у європейській та регіональній системах колективної безпеки і надання допомоги щодо запрошення України до Плану дій щодо членства в НАТО, Україна та Естонія домовилися про подальше співробітництво у рамках інтенсифікованого діалогу України та НАТО, модернізацію українського оборонного і безпекового середовища та інформування української громадськості про діяльність НАТО [8].

Військове співробітництво між Україною і балтійськими країнами полягало також у військовій участі спільних військових формувань у миротворчих цілях. Такою стала підписана 13 березня 2007 року «Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки щодо направлення миротворчого персоналу України для виконання завдань у складі литовської групи з реконструкції афганської провінції Гор, що діє в рамках Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан» (втратила чинність 14 листопада 2008 року).

На початку наступного року, 15 січня 2008 року Україна офіційно подала заяву щодо можливості приєднання до Плану дій з членства (ПДЧ) в НАТО. 3 квітня 2008 року на Бухарестському самміті НАТО на рівні Глав держав та урядів країн-членів Північноатлантичної Ради одностайно було погоджено Декларацію, в якій закріплено, що Україна стане членом НАТО. Продовжуючи переговори, уже наприкінці року, у Таллінні, 12–13 листопада 2008 року відбулися шості неформальні консультації високого рівня Україна–НАТО на рівні міністрів оборони під головуванням генерального секретаря НАТО Я. де Хооп Схеффера. У них також взяв участь глава Пентагону Р. Гейтс, який закликав партнерів по НАТО одностайно підтримати підключення Києва до Плану дій для членства (ПДЧ) в Альянсі [9]. Важливою подією у напрямку військової співпраці України з країнами Балтії стала домовленість під час

зустрічі міністрів оборони ЄС у червні 2008 року про створення спільного литовсько-польсько-українського військового підрозділу, що мав наблизити Україну до стандартів Альянсу. Восени того ж року сторони погодились, що тип підрозділу буде бригада [10]. 16 листопада 2008 року у Брюсселі було підписано лист про наміри створення литовсько-польсько-української бригади (ЛІТПОЛУКРБРИГ). Документ був підписаний Міністром охорони краю Литви Р. Юкнявічене, в.о. Міністра оборони України В. Іваненком і заступником Міністра оборони Польщі С. Коморовським.

Підтримуючи Україну, в її прагненні приєднатися до НАТО, з 2009 року Литва, Латвія та Естонія надають активну підтримку реалізації програми «Східного партнерства» [11]. Метою програми є сприяння процесам реформ у країнах-партнерах, у т.ч. шляхом укладення угод про асоціацію., а також лібералізацію візового режиму. Зазначена ініціатива надає країнам Балтії додаткові можливості знизити бар'єри між цими країнами ЄС та їх східними сусідами, які обмежують використання їх транзитного потенціалу. Крім того, активна участь балтійських країн в реалізації програми «Східного партнерства» позитивно впливає на імідж в ЄС. Естонська сторона підтримує позиційні підходи України щодо зазначеної ініціативи та вважає, що Східне партнерство не може перетворитися в ініціативу, яка примусить Україну зробити крок назад, тим більше, що серед країн-учасниць Україна вважається найбільш просунутою у напрямку ЄС.

Проте з обранням у лютому 2010 році президентом України В. Януковича були згорнуті усі євроатлантичні програми. Спочатку Україна відклала своє рішення про вступ до НАТО, що і підтвердила на початку червня 2010 року. Так само на невизначений термін було відкладено домовленість 2008 року про створення міжнаціонального військового формування. Протокол про наміри щодо створення бригади був підписаний 16 листопада 2009 року у Брюсселі на засіданні комісії Україна–НАТО Міністром охорони краю Литви Р. Юкнявічене, заступником Міністра національної оборони Польщі

С. Коморовським (загинув при краху президентського літака під Смоленськом у квітні 2010 року) і в.о. міністра оборони України В. Іващенко. За умовами протоколу інші країни теж можуть приєднатися до тристоронньої угоди [12]. Бригада мала набути робочого статусу восени 2011 року, але у січні 2012 року початок співпраці відклали на деякий час у 2013 році. Проте згортання чіткого євроінтеграційного курсу не вплинуло на взаємовідносини України та країни Балтії у військовій сфері і підтримку чергових проектів.

У квітні 2010 року Делегації Міністерств оборони України та Латвії обговорили перспективи подальшого розвитку співробітництва між оборонними відомствами та збройними силами двох країн. Переговори військових делегацій на чолі із заступником міністра оборони України Б. Андресюком та державним секретарем Міністерства оборони Латвії Я. Сартсом пройшли у Києві. Сторони детально обговорили можливі напрями розвитку військового співробітництва між Україною і Латвією як на двосторонньому рівні, так і в рамках міжнародних багатосторонніх ініціатив, зокрема, Скандинавсько-Балтійської ініціативи Nordic-Baltic. Серед визначених сторонами напрямів співробітництва – захист навколишнього середовища від наслідків військової діяльності, підготовка кадрів для латвійської армії у вищих військових навчальних закладах України, підготовка вузькоспеціалізованих військових українських кадрів, зокрема водолазів, на території Латвії [13].

Також цього ж року, 15 жовтня між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки було підписано Меморандум про взаєморозуміння стосовно співробітництва у галузі військової географії [14]. Через кілька років, а саме 20 червня 2013 року було підписано і поновлену Програму двостороннього співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки.

Досвідом у спільній військовій діяльності може слугувати існування спільного україно-литовського батальйону, що діє на підставі «Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю

Литовської Республіки стосовно направлення миротворчого персоналу України для виконання завдань у складі литовського контингенту, що діє в рамках Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан», від 13 квітня 2011 року (із змінами від 13 червня 2014 року).

Наприкінці 2013 року, відмовившись від європейського вибору на саміті країн ЄС у Вільнюсі, Україна прикувала до себе погляди світової спільноти подіями Революції Гідності, а серед латишів, литовців та естонців розгорнулася широка кампанія підтримки.

Особливо активними стосунки України з країнами Балтії у сфері військового співробітництва та дотримання міжнародних стандартів безпеки стали у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації та її зазіханням щодо територіальної цілісності та суверенітету України; окупації нею українських Криму та частин Донецької та Луганської областей і створенням на останніх підконтрольних їй ДНР/ЛНР.

Починаючи з 2014 року балтійські політики гаряче реагують на події в Україні, розуміючи реальність загрози і власним країнам. Адже, як звертає увагу С. Білоножко, на одну з паралелей України і країн у цьому контексті, є російська пропаганда та наявність ностальгуючого за радянським минулим проросійського населення [15, с. 133]. У зв'язку з цим, 1 березня 2014 року Міністр оборони Естонії У. Рейнсалу заявив, що Захід повинен застосувати санкції до політиків і чиновників РФ, відповідальних за можливе введення військ в Україну. За його словами, «елементарно, щоб відповідали політики і чиновники держави, що влаштовує анексію». І далі міністр підкреслив: «Європейський Союз і НАТО повинні обов'язково розглянути серйозні персональні санкції і ясно заявити про це, щоб відповідальні за ескалацію зрозуміли це» [16].

Україна та країни Балтії розуміють, що такі дії країни-агресора загрожують миру та спокою і лише посилюють рівень небезпеки у балто-чорноморському регіоні [17, с. 16]. Адже за влучним зауваженням українського

політолога М. Хилька: «Збройні сили та мобілізаційні ресурси усіх трьох балтійських держав за кількістю значно поступаються українським, а важкої військової техніки в країнах Балтії менше, а ніж у донецьких сепаратистів» [18]. Врахуємо також і те, що країни Балтії оточені російськими військами, дислокованими на території РФ, в Білорусі та в Калінінградській області.

Однак, Росія вступила на хибний шлях військової агресії, ще у 2007 році, оголосивши про вихід в односторонньому порядку із Договору про звичайні збройні сили в Європі, а 11 березня 2015 року, оформивши це офіційно. Ця держава фактично стала на шлях підготовки до нових конфліктів. Найбільш драматичними з яких стали російсько-грузинська війна 2008 року та розв'язана у 2014 році війна на сході нашої держави. Тому в сучасних умовах Україна опинилася своєрідним форпостом у стримуванні російської агресії. Тож актуальною стала тема відновлення спільної військової частини. Того ж року нові українська делегація відвідала штаб-квартиру НАТО у Брюсселі, де було проведено переговори із відновлення проекту та перетворення його в реальну військову одиницю. Офіційно було повідомлено, що формування буде брати участь у миротворчих місіях під егідою НАТО та ЄС, а її чисельність буде складати 4500 військовиків. В основу новоствореної бригади було покладено досвід литовсько-польського батальйону, що був включений до сил швидкого реагування ЄС у 2000 році, також використано досвід польсько-українського батальйону, що діяв у 1998-2010 роках та спільного формату за участі також литовців, що використовувався під час участі і місії НАТО (KFOR у Косово).

Міжнаціональна бригада складатиметься з міжнародного персоналу (в штаб-квартирі), трьох батальйонів і підрозділів спеціального призначення. Національні батальйони розміщуватимуться у своїх країнах, але збиратимуться для багатонаціональних операцій і навчань. Тож і для України, і для Балтійських країн та Польщі взаємну вигоду становить безпосередня співпраця в оборонній сфері. Перші кроки в даному напрямку вже зроблені. Як відзначив

міністр закордонних справ Литви Л. Лінкявічюс: «Цей проект має дуже велику вагу в тактичному і військовому плані» [19]. Адже, відповідно до угоди, метою утворення спільної бригади є: підвищення рівня взаємної довіри та співпраці між країнами, а також покращення безпекової ситуації в регіоні; зміцнення військової співпраці між державами, з метою опанування передовими оперативними стандартами підготовки військ та досягнення оперативної взаємосумісності; залучення визначеного комплексу сил та засобів Збройних Сил України до спільних заходів з підготовки штабів, тренувань, навчань для підвищення рівня оперативних спроможностей з метою виконання завдань за призначенням; поширення та впровадження сучасних підходів (стандартів) із планування, забезпечення та застосування військ (сил) у загальну систему підготовки Збройних Сил України; забезпечення національного внеску до багатонаціональних військових формувань високого рівня готовності (Резервні угоди ООН, Бойові тактичні групи ЄС, Сили реагування НАТО), а також міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки під егідою ООН, ЄС, НАТО та інших міжнародних організацій у сфері безпеки на основі мандату Ради Безпеки ООН та у разі схвалення Парламентами країн-учасників.

Уже, 19 вересня 2014 року згідно з дорученням Кабінету міністрів України № 732 від 9 липня 2014 року, міністр оборони України В. Гелетей підписав угоду з Литвою і Польщею про створення спільної литовсько-польсько-української військової частини – LITPOLUKRBRIG (ЛИТПОЛУКРБРИГ, лит. *Lietuvos-Lenkijos-Ukrainos brigada*; пол. *Brygada litewsko-polsko-ukraińska*). Від України у спільну бригаду увійшли бійці 80-ї окремої аеромобільної бригади Збройних сил України, від Литви – особовий склад Уланського батальйону Великої княгині Біруте (лит. *Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų batalionas*) та від Польщі – 21-ша Підгалянська стрілецька бригада (пол. *21 Brygada Strzelców Podhalańskich im. gen. bryg. Mieczysława Boruty-Spiechowicza*). Відповідно до угоди українські, литовські та польські військовики братимуть участь у спільних навчаннях, а пізніше разом

співдіятимуть у військових операціях.

У 2014 році відбулося кілька офіційних зустрічей та візит 23–24 вересня до Києва міністра оборони Латвії Р. Вейоніса, під час якого було обговорено латвійські можливості надання підтримки ЗСУ. Того ж року військовослужбовці національних Збройних сил Латвії брали участь у тактичних навчаннях «Rapid Trident-2014», які проходили на території міжнародного центру миротворчості і безпеки Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного у Львові.

Розуміючи зростання безпекових викликів в балто-чорноморському регіоні, все активнішими почали ставати і міжнародні заходи у цьому напрямі. Після проведення у вересні 2014 року самміту в Уельсі (*Wales summit NATO*) держави-члени НАТО заснували п'ять цільових фондів з метою допомогти Україні підвищити свій рівень безпеки. З вказаних п'яти цільових фондів, країни Балтії були залучені до трьох. Це – Цільовий фонд з модернізації системи командування, управління, комунікації і комп'ютеризації (Латвія, Литва), Цільовий фонд з кіберзахисту (Естонія), Цільовий фонд з медичної реабілітації (Естонія, Литва). Варто додати, що на прохання України у червні 2015 року Альянс погодився започаткувати шостий Цільовий фонд для протидії саморобним вибуховим пристроям та розмінування [20].

У листопаді 2014 року президент України П. Порошенко та президент Литви Д. Грибаускайте домовились про поставки елементів озброєння для українських військових. Литва також висловила готовність приймати українських силовиків на лікування та навчання у Литовську військову академію імені генерала Й. Жемайтиса (лит. *Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija*), проводити спільні військові навчання, а також завершити формування тристоронньої бригади Литви, України та Польщі, про яку йшлося вище. Відповідну допомогу Україна отримує і від Латвії та Естонії, приймаючи на лікування та навчання українських військовиків.

Найактивніше військова співпраця у діалозі, Україна – країни Балтії,

почала розвиватися з 2015 року. Основою її стало забезпечення врегулювання воєнно-політичної ситуації в нашій державі. Тож основні зусилля Міністерства оборони України у сфері міжнародного співробітництва, а звідси і у балтійському секторі, були зосереджені на: використанні механізму міжнародних консультацій зі світовою спільнотою для забезпечення миру, суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України; підтриманні діалогу з ключовими партнерами України, державами-сусідами, іншими провідними державами світу та міжнародними безпековими організаціями; реалізації заходів щодо європейської інтеграції України та адаптації національного законодавства в оборонній сфері до європейських стандартів; поглибленні співробітництва з НАТО з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства в цій організації; оснащенні Збройних Сил України модернізованими і новими зразками озброєння та військової техніки; продовженні участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під проводом безпекових організацій відповідно до взятих Україною міжнародних зобов'язань; завершенні заходів з підготовки і створення спільної військової частини ЛИТПОЛУКРБРИГ та набуття підрозділом повних оперативних спроможностей до виконання завдань за призначенням.

Відповідно у 2015 році значно поглибилось воєнно-політичне співробітництво між Міністерством оборони України з одного боку та Міністерствами оборони Естонської та Латвійської Республік і також Міністерством охорони краю Литовської Республіки. Співробітництво мало вигляд дво- та багатосторонніх форматів. Також сюди слід залучити і Річні національні програми співробітництва Україна–НАТО, які включають співпрацю нашої держави з Балтійськими країнами, а також окремо з Литовською Республікою, котра з 1 січня 2015 до кінця 2018 року виконуватиме роль контактного посольства НАТО в Україні. Особливо важливим це є в сучасних умовах забезпечення стратегічного військового партнерства. Адже такий діалог це – проведення демократичних реформ і

забезпечення регіональної безпеки, реформування сектору безпеки і оборони відповідно до стандартів НАТО, здійснення коротко- та середньострокових заходів щодо підвищення обороноздатності України, зокрема проведення спільних навчань, безпекове планування, участь в операціях НАТО з підтримання миру та безпеки, створення ефективного механізму реагування на кризові ситуації, які становлять загрозу національній безпеці тощо. Усі ці програми мають на меті наблизити вступ України до НАТО, що був задекларований рішенням Бухарестського саміту НАТО (*Bucharest summit NATO*) ще у 2008 році.

Відповідно до задекларованих положень співпраці контактне литовське посольство НАТО в Україні займатиметься логістикою, моніторингом та аналітикою питань, що стосуються співпраці Альянсу та України. Важливою складовою його діяльності є також координація співпраці посольств країн-членів НАТО в Києві. З цією метою організовуватимуться регулярні брифінги та зустрічі послів, на яких погоджується спільна комунікаційна стратегія стосовно НАТО в Україні. Адже для пересічних українців вагомими є кампанії з інформування та просвітництва щодо Альянсу, які ініціює Посольство Литви. Як вважає, О. Бетлій: «Військова співпраця з Литвою відкриває перед Україною перспективу тісної співпраці з країною НАТО без членства в Альянсі» [21, с. 53].

Також до цільових Річних програм із співпраці з НАТО включено і співпрацю за програмою «Удосконалення військової освіти» (*Defense Education Enhancement Program, DEEP*) [22], розроблену Робочою групою з питань розвитку освіти Консорціуму оборонних академій та дослідницьких інститутів з питань безпеки програми «Партнерство заради миру», що дозволить Україні активніше залучати військові навчальні заклади країн Балтії. Метою програми є надання підтримки у розвитку та реформуванні системи військової освіти. Щоправда Україна розпочала співпрацю з країнами НАТО за цією програмою ще у 2012 році, але лише після реформування армії в умовах війни,

співробітництво та навчання вийшло на новий рівень.

Сьогодні в Україні працює уже близько 50 литовських інструкторів, які з початку 2015 року, активно допомагають у реформуванні сержантського корпусу Збройних Сил України за стандартами НАТО. Також у тому ж році і Латвія взяла на себе фінансування навчання українських військових у Балтійському оборонному коледжі (*БалтДефКол, Baltic Defense College*), що знаходиться у м. Тарту, Естонія. Свої двері для навчання українських військових та їх стажування відкрила і згадана Литовська військова академія. У цих, та інших, навчальних закладах українські військові не тільки вивчають військову справу, а й отримують можливість дізнатися більше про військовий досвід балтійців стосовно євроатлантичної інтеграції. Відповідні спільні навчання відбуваються і в Україні, зокрема, на базі навчального центру «Десна», а також у Яворові та Хмельницькому. Також важливою, завдячуючи балтійським інструкторам, є і розробка нових програм для військових ВНЗ, що передбачає їх зміну та адаптацію до освітніх стандартів країн-учасниць НАТО.

Активну співпрацю у напрямі кіберзахисту Україна веде із Естонією. З цього приводу Командувач Сил оборони Естонії генерал-лейтенант Р. Террас висловив ряд пропозицій. «Україна для країн Балтії та усієї Європи – це своєрідний форпост на шляху агресора до інших європейських країн, – наголосив Р. Террас. – Естонія виступає за підтримку санкцій проти Російської Федерації й готова усіляко підтримувати прагнення українців до миру та свободи» [23]. Як зауважив Муженко, російська агресія – це виклик не лише Україні, а й всій Європі та НАТО. «Ми вже маємо реальний бойовий досвід протистояння цій агресії і готові ним поділитися з партнерами», - зазначив він і додав, що «нам у нагоді стане естонський досвід реформування армії, яка розбудовувалася на радянському спадку» [24].

У 2015 році продовжилася також і робота над створенням ЛИТПОЛУКРБРИГ. 4 лютого 2015 року Верховна Рада України ратифікувала Угоду між урядами України, Литви і Польщі щодо створення спільної

військової частини [25]. Це дозволило українським солдатам і офіцерам навчитися військовим стандартам Альянсу. Національні батальйони бригади будуть дислоковані на територіях країн звідки походять, а при виконанні бойових завдань вони будуть об'єднуватися. Після ратифікації Угоди Верховною Радою України, 20 лютого 2015 року Президент України П. Порошенко підписав Закон «Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща стосовно створення спільної військової частини». Відповідні дії з ратифікації здійснили й інші країни-учасниці. Так, 20 березня Сейм Республіки Польща [26] та 26 березня 2015 року Сейм Литовської Республіки [27] проголосували за ратифікацію угоди про створення спільної Литовсько-польсько-української міжнародної бригади.

Ключовим досягненням 2015 року у діяльності ЛИТПОЛУКРБРИГУ можна вважати підписання 24 липня у Львові міністрами оборони Польщі (Т. Семеняк), Литви (Ю. Олекас) та України (С. Полторак) «Технічної угоди між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України щодо детальних аспектів функціонування спільної литовсько-польсько-української військової частини «ЛИТПОЛУКРБРИГ» («LITPOLURKBRIG») та її командування» [28], що ознаменувало перехід від юридичної до практичної площини створення бригади. Передбачалось, що повна операційна готовність бригади буде досягнута найпізніше наприкінці 2016 року. Та вже восени цього року бійці бригади брали участь у багатонаціональних навчаннях «Кленова арка – 2015» (*Maple Arch – 2015*) в Литві. Перші спільні такого роду навчання відбулися неподалік Любліна (Польща) ще у 2014 році [29]. Як і тоді так і у 2015 році такі навчання проводяться під керівництвом канадських інструкторів. З українського боку було задіяно 120 військовослужбовців. Основні зусилля під час проведення навчання були спрямовані на підготовку керівництва багатонаціонального батальйону та офіцерів підпорядкованих йому підрозділів

у форматі командно-штабного навчання. Увага приділялася особливостям збройних конфліктів сучасності. Зокрема, розглядалися методи протидії ворожій пропаганді, співробітництва з місцевим населенням та засобами масової інформації тощо. Ключову функцію у цьому аспекті підготовки відіграли також українські фахівці з відповідним досвідом роботи в інформаційному полі миротворчих та стабілізаційних операцій [30].

Створення ЛИТПОЛУКРБРИГ дозволило Збройним Силам України втілити передові світові стандарти підготовки військ та підвищити їх рівень сумісності з НАТО. Співробітники бригади братимуть участь у спільних військовій підготовці та навчанні, сама бригада або її елементи будуть розгорнуті в міжнародних операціях, санкціонованих Радою Безпеки ООН, в той час як рішення про розгортання ЛИТПОУКРБРИГ міжнародних операцій буде проводитися за спільною згодою всіх країн-учасниць [30].

Як би не дивно це звучало, але каталізатором тіснішої військової співпраці України та країн Балтії, виступає Російська Федерація, і не тільки своєю агресивною поведінкою на сході нашої країни, але й у Балтійському та довкола балтійському регіоні. У липні 2015 року вона уже відпрацьовувала сценарій швидкої окупації однієї з країн. Відтак, як вважають експерти, можливість військової загрози з боку Росії є цілком реальною [15, с. 134].

Тому не дивно, що ще наприкінці травня 2015 року на запрошення Міністра охорони краю Литовської Республіки Ю. Олекаса Міністр оборони України С. Полторак вперше взяв участь у спільному робочому засіданні оборонних відомств Балтійських держав, що відбувалося у м. Паневежис (Литва).

Наступна подібного роду зустріч відбулася 14 грудня 2015 року, уже в м. Києві, куди з'їхалися представники оборонних відомств Латвійської, Литовської і Естонської Республік та Республіки Польща, під час якої було підписано «Спільну заяву за підсумками спільної робочої зустрічі з питань розвитку співробітництва в оборонній сфері» [31]. У заяві визначені напрями

співробітництва оборонних відомств 5-ти держав на майбутнє. Ця зустріч, за влучним висловом Міністра оборони України С. Полторака: «Стала важливим свідченням цілеспрямованої та послідовної підтримки нашої країни Естонською, Латвійською, Литовською Республіками та Республікою Польща у боротьбі проти агресії Росії» [32]. У свою чергу закордонні партнери висловили свою підтримку та готовність й надалі допомагати українським Збройним Силам як у навчаннях, так й у лікуванні поранених, а також схвалили прагнення України до змін, зокрема, реформи, які наразі відбуваються в українському війську. Уже в самому документі було вчергове наголошено, що міністри оборони займають тверду позицію щодо забезпечення територіальної цілісності України, а питання протидії російській агресії в Україні залишається на міжнародному порядку денному. Також спільна заява задекларувала готовність до подальшого поглиблення взаємодії в оборонній сфері в двох та багатосторонньому форматах. Зокрема, мова йде про спільну участь у заходах підготовки військ, у військово-медичній сфері та військово-технічну співпрацю. Наступного дня, міністри оборони п'яти держав виїхали на Львівщину, де проходили спільні міжнародні навчання. Загалом, за 2015 рік Міністерством оборони України було проведено 1078 заходів міжнародного співробітництва, серед яких чільне місце зайняли і згадані вище заходи із співпраці з балтійськими країнами.

Співпраця у контексті безпекооборони між нашими країнами значно поживилася і у 2016 році. 18 квітня 2016 року було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України. У документі йдеться про базову, колективну та спеціальну військову підготовки, військові консультації щодо розвитку сил спеціальних операцій, реформування сегменту сержантського складу, реформа системи базової військової підготовки, боротьби з корупцією і аудиту, військової поліції тощо [33].

Окремо необхідно зазначити залучення військових інструкторів Збройних Сил Литовської, Латвійської та Естонської республік до процесу створення в Збройних Силах України Сил спеціальних операцій за стандартами НАТО. Таким чином, військова співпраця з балтійськими країнами і справді відкриває перед Україною перспективу тісної співпраці з країною НАТО без членства в Альянсі. З іншого боку, досвід українських військових, отриманий в умовах проведення АТО, є дуже важливим з огляду на агресивну і непередбачувану політику Кремля щодо балтійських та скандинавських країн і велику ймовірність диверсій уже не тільки в повітрі, а й на суші. Розуміючи наявність загроз безпеці Балто-чорноморського регіону, балтійські, та й європейські аналітики, які сходяться на тому, що наявний в Естонії, Латвії та Литві потенціал стримування можливих агресивних дій РФ незначний, а тому використання досвіду України для посилення безпеки в регіоні є необхідним.

Адже, постійні залякування Росії про перекидання до Калінінградської області комплексу «Іскандер» (створення А2/AD ситуації) та проведення масштабних військових навчань «Захід», не тільки провокує політичну напругу, а й не випускає країни НАТО за межі нав'язаного РФ порядку денного. У такому випадку українські військовики, а особливо розвідка, які уже добре вивчили таку тактику росіян, можуть бути залучені як консультанти. Врешті формат співпраці України з одного боку та Естонії, Латвії та Литви з іншого, міг би передбачити й можливість посилення оборонного потенціалу балтійських країн Україною.

Розуміючи це Литва, поки що єдина з усіх балтійських держав, яка у 2016 року передала Україні летальну зброю. Це 146 одиниць летальної зброї розробки та виробництва колишнього СРСР, зокрема 60 кулеметів КПВТ (великокаліберний кулемет Владімірова танковий, калібр 14,5 мм, встановлюється на БТР) та 86 кулеметів ДШК (великокаліберний кулемет Дехтярьова-Шпагіна, калібр 12,7 мм, використовується на станку та встановлюється на техніку). Ці кулемети перебувають на озброєнні Збройних

сил України та активно використовуються у протистоянні російській агресії [34]. Також Литва поставила Україні 150 тонн боєприпасів, які зберігалися на території країни ще з радянських часів. І хоча це зброя радянського зразка, яка не використовується після переходу литовських збройних сил на стандарти НАТО, але, як вважає О.Бетлій, Вільнюс таким чином, створив прецедент і дав приклад іншим країнам Альянсу продемонструвати свій рівень підтримки України [21, с. 54]. Загалом же за 2014–2016 роки Литва надала Україні допомогу на суму 4,5 млн євро, з яких на гуманітарну допомогу було виділено понад 1,18 млн євро.

Також, з 1 по 12 серпня 2016 року українські артилеристи з 80-ої окремої десантно-штурмової бригади вперше взяли участь у міжнародних артилерійських маневрах – тактичному навчанні «Полум'яний грім – 2016» (*Flaming Thunder – 2016*) у Литві поблизу м. Пабраде. В навчанні брали участь також військові Збройних Сил США, ФРН, Бельгії, Латвії, Литви та Португалії. При цьому українське командування відзначило зростання інтересу в країнах НАТО до досвіду українських артилеристів – учасників АТО. Така увага закономірна й зумовлена отриманим воєнним досвідом українців, який можна розширювати через розробку проектів із залучення українських військовиків до нордично-балтійських безпекових форматів у рамках реалізації *smart defence* концепції. «*Smart defence*» (розумна оборона) – це нове мислення, яке дає країнам можливість вести спільну роботу для створення і підтримки потенціалів, які вони не могли б дозволити собі створити або закупити самостійно, а також звільнити ресурси для створення інших потенціалів. Проте «*smart defence*» – це значно ширше поняття. Це – зміна в мисленні, можливість вироблення нової культури співпраці, у якій першочергового значення набуває багатонаціональне співробітництво [35, с. 104–105].

У цьому контексті співробітництво України з балтійськими країнами є досить показовим. Підтримкою нашої країни в умовах російської агресії, стала участь у військовому параді з нагоди Дня незалежності України, Міністра

оборони Естонії Х. Хансо. Останній у рамках візиту також відвідав одну з військових частин Збройних Сил України, де естонські інструктори проводять навчання українських військовослужбовців та висловив задоволення від побаченого. У ході переговорів між очільниками силових відомств було домовлено і про спільні, у 2017 році військові навчання на території України та Естонії. Окрім того, Міністр оборони Естонії повідомив, що залишився у захваті від військового параду. «Переглядаючи парад, я стояв поруч з колега [36] – сказав він.

Із зворотнім візитом, у вересні офіцери Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України та Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України здійснили робочий візит до Естонської Республіки, у рамках якого познайомилися з досвідом створення системи стратегічних комунікацій на рівні держави, оборонного відомства та Сил Оборони Естонської Республіки. Важливою складовою програми були зустрічі і конструктивні дискусії з представниками Департаментів Стратегічних комунікацій в апараті Прем'єр-міністра Естонської Республіки, відповідних структур у Міністерстві оборони та в Силах Оборони цієї країни, які відповідають за практичне втілення принципів ефективного зв'язку із засобами масової інформації та з громадськістю. Крім того, представники Міністерства оборони України та Генерального штабу ЗС України познайомилися із роботою комунікаційного офісу Кайтселіту (Ліги оборони Естонії), яка поєднує навколо ідеї захисту Батьківщини практично усі верстви населення країни та відіграє важливу роль як в її обороні, так і у підготовці мобілізаційного резерву для Сил Оборони Естонії. Представники Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України також взяли участь у семінарі, який було організовано за сприяння Таллінського Міжнародного Центру безпеки й оборони. Захід в рамках цієї дослідницької організації був цілком присвячений розвитку ситуації на сході України, зокрема, в районах проведення АТО, а також заходам Міністерства Оборони і Генерального Штабу [37].

У жовтні, уже представники Сил Оборони Естонської Республіки відвідали з робочим візитом Центр розмінування Головного управління оперативного забезпечення Збройних Сил України та обговорили з командуванням Центру попередній план заходів військового співробітництва на 2017 рік. Представників Інженерної школи і Центру знешкодження вибухонебезпечних предметів Департаменту Рятувальних робіт Сил Оборони та рятувальної служби Естонської Республіки ознайомили з основними завданнями Центру розмінування, організацією підготовки та виконання завдань з розмінування і пошуку, знешкодження (знищення) вибухонебезпечних предметів та саморобних вибухових пристроїв (ВНП, СВП).

Естонські військові також ознайомились з навчальною матеріально-технічною базою під час відвідування планових занять з саперами, водолазами та розрахунками мінно-розшукової служби. Жваве зацікавлення викликав досвід українських саперів у проведенні антитерористичної операції на сході України. Зокрема, щодо застосування різних типів боєприпасів, вибухонебезпечних предметів та саморобних вибухових пристроїв, які використовують російські окупаційні війська та підтримувані ними незаконні збройні формування в окремих районах Донецької та Луганської областей [38].

У ході зустрічі також було домовлено про майбутній візит українських саперів у 2017 році до Інженерної школи та Центру знешкодження вибухонебезпечних пристроїв Республіки Естонія. Натомість Естонія направить у Центр розмінування Збройних Сил України своїх фахівців із спеціальним обладнанням для проведення сумісних тренувань. Домовилися сторони і поглиблене навчання естонських військових в інженерних частинах і підрозділах Кам'янець-Подільського гарнізону. Крім того, представники Центру знешкодження вибухонебезпечних пристроїв та рятувальної служби Естонської Республіки запропонували своїм українським колегам створити спільний навчальний курс розрахунків мінно-розшукової служби та водолазів.

Зворотні візити для обміну військовим та воєнним досвідом було здійснено в листопаді 2016 року у рамках офіційного візиту до країн Балтії української делегації під керівництвом начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України генерала армії України В. Муженка. Серед них, зустріч, що відбулася в одному з підрозділів Сил спеціальних операцій Сил Оборони Естонської Республіки, де відбулася робоча зустріч членів української делегації з командиром підрозділу підполковником Р. Отегі. Було обговорено питання бойової підготовки підрозділів, технічного, методологічного та інструкторського забезпечення, можливість проведення спільних навчальних заходів та ефективнішого запровадження й адаптації стандартів НАТО у підготовку спецпризначенців. Також В. Муженко та командувач Сил Оборони Естонської Республіки генерал-лейтенант Р. Террас провели переговори, під час яких обговорили питання військового співробітництва, залучення естонських фахівців до навчальних програм підготовки українських військових у різних сферах. Подібні питання порушувалися і на переговорах головнокомандувача Збройних Сил України з Головою ради безпеки і оборони Естонської Республіки М. Міхкельсоном та з Міністром оборони Естонської Республіки Х. Хансо. Було обговорено стан і перспективи реформування безпекового сектору в Україні, можливості дорадчого та технічного використання досвіду Естонії із запровадження стандартів НАТО.

Наступною країною, яку відвідала українська делегація була Латвія. 24 листопада за підтримки Надзвичайного і Повноважного Посла України в Латвійській Республіці Є. Перебийніса відбулася зустріч В. Муженка з командувачем Національних Збройних сил Латвійської Республіки генерал-лейтенантом Р. Граубе. У ході переговорів було обговорено актуальні питання двостороннього співробітництва в оборонній та безпековій сферах в Україні й Балтійському регіоні, виклики, які постали перед обома країнами, способи реагування на них та інструменти реального вирішення проблемних питань,

пов'язаних з відкритою агресією Росії. Актуальним під час переговорів було питання стратегічних комунікацій, що надасть необмежені можливості протистояння на фронті інформаційної війни та засилля російської пропаганди.

Такою ж насиченою та плідною була зустріч В. Муженка з Міністром оборони Латвійської Республіки Р. Бергманісом, на якій йшлося про навчання українських військовослужбовців інструкторами латвійської складової багатонаціональної навчальної групи «Україна», у якій задіяні представники зі Сполучених Штатів, Канади, Великобританії, Литви, Латвії, Польщі та Естонії. Переговори з міністром згодом перейшли у повноформатну робочу зустріч двох делегацій з акцентом на питаннях розвитку та застосування найкращого досвіду, який накопичений представниками Командування сил спеціальних операцій Національних Збройних сил Латвійської Республіки для українських колег із Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. У травні 2016 року відбувся перший випуск піврічних тренувань, які українські військові проходили на території бази Окремого полку спеціального призначення Збройних Сил України. Співпраця у цьому напрямі продовжуватиметься і уже заплановані нові навчання військовиків. У рамках співпраці з НАТО, а саме програми «DEEP» у 2016 році було продовжено підготовку та підвищення кваліфікації фахівців з екологічної безпеки ЗС України у Центрі бойової підготовки Міністерства охорони краю Литовської Республіки імені генерала Адольфаса Раманаускаса за підтримки НАТО.

Також під час свого візиту до країн Балтії В. Муженко відвідав і українських військових, які проходять медичну та психологічну реабілітацію у медичних та психологічних реабілітаційних центрах Естонії, Латвії та Литви. Це ще одна неоціненна допомога, яку надають країни Балтії Україні, адже лікують поранених українських військовиків за власний кошт, починаючи ще з 2013 року, коли прийняли на лікування постраждалих у кривавих подіях Революції Гідності.

Завдяки злагодженій роботі дипломатів балтійських країн уже понад сто

поранених українців були відправлені з госпіталів у Дніпрі та Харкові на реабілітацію до Литви, 40 військових прийняла на реабілітацію Естонія, і планує це робити й у 2017 році, 25 бійців лікуються також за кошт Латвійської держави. Особливо допомагає впоратись із браком належної кількості реабілітаційних центрів в Україні Військовий реабілітаційний центр у місті Друскінінкай (Литва). Відгуки українських військовослужбовців про перебування в Литві свідчать не тільки про хороший медичний догляд, а й про тепле та щире ставлення. Крім того, Естонія, завдячуючи волонтерським коштам, організувала курси для 80 інструкторів із тактичної медицини.

Опрацьовуються підходи з допомоги різним категоріям постраждалих – дітям, цивільному населенню, яке пережило травматичний досвід, військовополоненим, жінкам-військовослужбовцям та іншим. Станом на вересень 2016 року кількість демобілізованих сягала 160 тисяч, із яких щонайменше 20% визначалися як такі, що потребують психосоціальної реабілітації. До того ж про започаткування цього виду співпраці йшлося й під час засідання спільної комісії з євроінтеграції влітку 2016 року [39].

Окремо слід сказати і про діяльність ЛИТПОЛУКРБРИГ у 2016 році, адже з 25 січня у Любліні (Польща) розпочала свою роботу штаб-квартира міжнаціональної бригади. Виступаючи на її відкритті Міністр оборони України С. Полторак наголосив, що існування цього військового підрозділу «... – це практичний внесок наших країн у спільну європейську безпеку» [40]. До керівного складу бригади ввійшли – командувач бригадний генерал А. Йокс (Польща), його заступником призначено полковника В. Юданова (Україна), начальником штабу став підполковник Збройних сил Литовської Республіки Е. Сенуліс. Командувач призначається установчими країнами на основі ротації спільною згодою. На командування бригади розповсюджується законодавство Польщі, а також відповідні норми міжнародного права. З 1 лютого 2016 року там же розпочалося навчання «Brave Band» за участю командування бригади. Військовослужбовці з Литви, Польщі та України опрацьовують порядок

отримання бойового розпорядження та прийняття рішень на застосування батальйонів. Під час заходу бойової підготовки близько сотні офіцерів набувають навичок управління військовими частинами трьох країн під час миротворчих операцій. «*Brave Band*» – це перше навчання, яке мало на меті адаптувати військовослужбовців трьох країн до єдиного робочого середовища [41].

У подальшій діяльності заплановано, що спільна бригада візьме участь в одному із завдань НАТО, аби посилити її контингент в одній із країн Близького Сходу. Вважається, що бригада має стати прикладом співпраці у багатонаціональному середовищі, а відповідні тренування, за словами її очільника мають стати «...наступним кроком на шляху до набуття повної бойової готовності та виконання реальних операцій у будь-якій точці планети» [42].

Наприкінці березня відбулося також засідання координаційної групи з питань функціонування, підготовки особового складу та застосування багатонаціональної військової частини. Учасники засідання заслухали доповідь командира бригадного генерала А. Йокса щодо стану справ та порядку використання бюджетних коштів. Також офіцери обговорили питання залучення особового складу управління та приданих батальйонів до міжнародних навчань «*Anaconda – 2016*», «*Triple Brave – 2016*» і «*Common Challenge – 2017*».

6 червня 2016 року Литовсько-польсько-українська бригада розпочала польовий вишкіл за сценарієм операцій зі стабілізації в рамках навчання «*Анаконда-2016*», яке тривало на полігоні Нова Демба у Польщі до 17 червня 2016 року. У навчанні взяло участь понад 31000 військовослужбовців із 23 країн світу. Церемонія відкриття навчання відбулася під керівництвом бригадного генерала А. Йокса, який, під час вступного слова, наголосив на важливості участі багатонаціональних підрозділів в «*Анаконді-2016*» [43], нагадавши, що завдяки цьому навчанню офіцери штабу та командири усіх

рівнів підвищили свій професіоналізм, польову виучку та взаєморозуміння під час виконання завдань. 21 вересня 2016 року А. Йокса як керівника бригади змінив полковник Збройних Сил Польщі З. Бжушко.

Формування також взяло участь у командно-штабних навчаннях «Кленова арка – 2016», що проходили із 7 по 21 листопада уже в Україні на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки. У спільних військових навчаннях взяли також участь і канадські військовики. За свідченнями українських військових такий розвиток подій, який існує сьогодні переконує в актуальності таких навчань, зважаючи, що однією зі складових забезпечення національної безпеки є участь й у системі колективної безпеки [44].

11 грудня 2016 року, на базі загальновійськового полігону Збройних Сил Республіки Польща «Демба», відбулась офіційна церемонія відкриття міжнародного командно-штабного навчання «Common Challenge-16» за участі командування Литовсько-польсько-української бригади та десантно-штурмового батальйону ВДВ ЗС України [45]. За результатами навчань бригада підтвердила набуття повних операційних спроможностей. Таким чином підтверджено готовність бригади виконувати місії з підтримки миру відповідно до стандартів НАТО, а командування ЛИТПОЛУКРБРИГ є цілком боєздатним підрозділом.

Загалом 2016 рік був дуже плідним роком у налагодженні співпраці та спільних візитах у напрямку військової співпраці, що полягали насамперед у перейманні військового досвіду, бойовій підготовці підрозділів, технічного, методологічного та інструкторського забезпечення, можливості проведення спільних навчальних заходів та ефективнішого запровадження й адаптації стандартів НАТО у підготовці спецпризначенців.

Завершити аналіз здобутків військової співпраці між Україною та країнами Балтії у 2016 році та продовжити у 2017, хотілося б словами запевнення збереження миру та безпеки в регіоні, що лунали з уст очільників держав присвячені 25-річчю встановлення дипломатичних стосунків між

нашими державами. 12 грудня 2016 року Україну з робочим візитом відвідала Президент Литовської Республіки Даля Грибаускайте. У своєму виступі присвяченому річниці встановленню дипломатичних відносин, вона наголосила, що Литва і надалі продовжуватиме надавати допомогу Україні у військовій сфері, зокрема в наданні військових інструкторів та поглибленню взаємодії між українськими та литовськими військовими, а також і у форматі спільного Литовсько-Польсько-Українського батальйону [46]. Уже наступного року, 13 лютого на запрошення Державного секретаря МЗС Латвії А. Пілдеговичса відбувся візит держсекретаря МЗС України А. Зайця до Латвії, у ході якого було поінформовано латвійську сторону про останній розвиток ситуації на Сході України та умови, необхідні для забезпечення прогресу в рамках Мінського процесу [47]. Наступним кроком у спільних заявах підтримки миру та безпеки в регіоні став офіційний візит Президента України П. Порошенка до Естонської Республіки, де очільник держави зустрівся із естонським президентом К. Кальюлайд. Щодо військової співпраці, то обидва президенти наголосили на тому, що «...Україна та Естонія продовжують засуджувати триваючу агресію Росії в Україні та підтримувати продовження реалізації ефективної політики невизнання незаконної тимчасової окупації та анексії частини території України – Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. Президент К. Кальюлайд висловила постійну підтримку Естонії суверенітету та територіальної цілісності України та відданість спільній політиці ЄС у відповідь на агресію Росії» [48]. Продовжуючи офіційні візити, 4 квітня 2017 року П. Порошенко прибув до Латвії. У Ризі він зустрівся з Президентом Латвійської Республіки Р. Вейонісом. У ході зустрічі П. Порошенко наголосив на важливості військової співпраці та допомоги у реформуванні Збройних сил України, підготовки та реабілітації українських військових тощо. У свою чергу Р. Вейоніс, підкреслив, що його країна, як і усе міжнародне співтовариство, категорично засуджує агресивні дії Росії і твердо підтримує Україну [49]. Р. Вейоніс висловив повну підтримку Нормандського

формату та Тристоронньої контактної групи, які покликані сприяти повному виконанню Мінських домовленостей. Президент Латвії також висловив переконання, що перегляд європейської санкційної політики по відношенню до Росії можливий лише за повної імплементації Мінських домовленостей: виведення військових формувань, найманців та військової техніки з території України та повний контроль українсько-російського кордону. Він особливо підкреслив, що дуже важливим є продовження політики підтримки України з боку Європейського Союзу [50]. Тож підтримка України та продовження військової співпраці були офіційно скріплені офіційними заявами очільниками держав.

Як наслідок, 1 лютого 2017 року було підписано План двостороннього співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки, який налічує 51 захід у порівнянні з 34 у 2016 році та 21 у 2015 році. Заходи включатимуть у себе такі напрямки, як візити на вищому воєнно-політичному та військовому рівнях, мовну, фахову та спеціальну підготовки, спільну участь у міжнародних навчаннях, реабілітацію поранених українських військовослужбовців, консультативно-дорадчу допомогу та інше. Для прикладу, план кадрового забезпечення міжнародних програм навчання військовослужбовців та працівників Збройних Сил України у військових навчальних закладах іноземних держав у 2017 році, включає в себе і підготовку в балтійських військових навчальних закладах. Так, у Балтійському оборонному коледжі (м. Тарту, Естонія) українські військовослужбовці підвищуватимуть кваліфікацію з питань воєнної безпеки та оборони за програмами підготовки офіцерів об'єднаних командувань та генеральних штабів (*Joint Command and General Staff Course (JCGSC)*) та вищого командного складу (*Higher Command Studies Course*); у Військовій академії Литовської Республіки імені генерала Йонаса Жемайтиса (м. Вільнюс, Литва) проходитиме курс підготовки молодших штабних офіцерів Сухопутних військ (*Junior Staff Officer Course*) спеціально для підвищення кваліфікації офіцерського складу з

питань бойового застосування підрозділів родів військ СВ ЗС України, високомобільних десантних військ ЗС України, Сил спеціальних операцій ЗС України, підрозділів бойового, технічного та тилового забезпечення, які служитимуть у ЛИТПОЛУКРБРИГ, також вони проходять мовні курси з підвищення рівня володіння англійською мовою; у Мовній школі Національних Збройних Сил Латвійської Республіки (м. Рига, Латвія), українські військовослужбовці удосконалюватимуть свої знання на курсах вивчення англійської мови (*English Language Training Course*).

Також, у лютому 2017 року, відбулася зустріч представників УКРОБОРОНПРОМу з відповідними литовськими інституціями щодо поглиблення військово-технічного співробітництва, а також визначено перспективні напрямки інвестування у спільні проекти оборонного характеру обох країн. І відповідно у жовтні цього ж року оборонний комплекс України представлятиме власні досягнення на міжнародній виставці військової техніки та озброєння, що відбудеться у жовтні в Литві.

Однак, не менш важливою є і реабілітація українських військових та підтримка вимушених українських біженців. У 2017 році Латвія уже надала Україні 23 тонни гуманітарної допомоги у східні території України. Також Надзвичайний та Повноважний посол Латвії в Україні Ю. Пойканс у лютому провів дводенну офіційну зустріч в рамках співпраці з Національною Гвардією України, з місцевими органами самоврядування, громадськими організаціями [51].

Загалом Латвія займає позицію допомоги біженцям, лікування та психологічної реабілітації поранених українських військових, лікування яких частково фінансує з власного бюджету. Вартість допомоги, яку Латвія передала Україні уже перевищує 1,5 млн. євро. Це обладнання для лікарень, предмети першої необхідності для військових на передовій, допомога родинам переселенців і з зони проведення АТО. У цих проектах задіяні громадські організації, що діють на території Латвії, найбільшою з яких є «SOS допомога Україні».

Продовжуючи співпрацювати у різноманітних площинах забезпечення миру та спокою, 6–7 квітня 2017 року у Києві проходив 10 безпековий форум за участі також і Ю. Ратаса прем'єр-міністра Естонії, Т. Рийваса, віце-спікера парламенту Естонії, прем'єр-міністра Естонії (2014–2016); Р. Каробліса, міністра національної оборони Литви, С. Скверняліса, прем'єр-міністра Литви, А. Кубілюса, члена Сейму, прем'єр-міністра Литви (2008–2012) та М. Кучінкіса, прем'єр-міністра Латвії. Однак, це не вперше, що представники балтійських країн беруть участь у подібних заходах. Особливо активними і представницькими такі зустрічі стали з 2015 року, тобто з 8-го Київського безпекового форуму, і з того часу проблема безпеки та підтримки балтійськими країнами знаходить вирішення і у підтримці на більш широкому міжнародному рівні, яким сьогодні можна вважати «Новий європейський план для України», або як його уже охрестили у пресі за відомою аналогією – «план Маршалла».

Цей план був озвучений колишнім прем'єр-міністром Литви А. Кубілюсом, саме на 10-му Київському безпековому форумі, і про що не забула згадами у своєму виступі Л. Шевцова, представник Британського Chatman House. Сьогодні основними пріоритетами є фінансова допомога Україні, що дозволить нашій державі стати економічно сильнішою, чого на думку А. Кубілюса, зовсім не бажає В.Путін [52]. Остаточна доля вказаного плану має вирішитися на самміті «Східного партнерства» наприкінці листопада у Брюсселі. З цього приводу 7–8 вересня Міністр закордонних справ України П. Клімкін перебував з робочим візитом в Естонській Республіці, яка до кінця 2017 року головує у Раді ЄС. Ця зустріч має насамперед важливе значення для безпекової політики України, адже метою є залучення країн Східного Партнерства до співпраці. У своїх розмовах із главою зовнішньополітичного відомства Естонської Республіки С. Міксером, П. Клімкін, наголошував на російській пропаганді, постійних загрозах кібератак, необхідності постійно зміцнювати кордон та внутрішню безпеку тощо [53]. Подібна тема була піднята і при зустрічі П. Клімкіна 29–30 вересня 2017 року під час робочого візиту до

Латвійської Республіки з Віце-президентом Єврокомісії з питань євро і соціального діалогу В. Домбровскісом в інтерактивній дискусії «Україна: східний форпост Європи» та з Міністром закордонних справ Литовської Республіки Л. Лінкявічюсом під час тематичної сесії «Україна: майбутні альтернативи». Усі були учасниками «Ризької конференції 2017» [54].

Однак, безпосередня військова співпраця України та країни Балтії все таки відбувається на рівні військових відомств та на полігонах. Тим паче, що з лютого 2017 року на Яворівському полігоні розпочалися тренування у рамках «Об'єднаної багатонаціональної тренувальної групи – Україна» (JMTG-U), де тренування проводять військові інструктори ЗС США, Канади, Великобританії, Данії, Литви та Польщі. Цьогоріч командування штабом місії перебрала бойова група 45-ої піхотної бригади Національної гвардії США (штат Оклахома) [55]. Загалом таке командування зберігатиметься до 2020 року, тоді планується, що українські військові уже самостійно зможуть вести командування групою.

Також, 19 травня 2017 року з офіційним візитом Литву відвідав Міністр оборони України С. Полторак. Під час зустрічі з литовського боку пролунало запевнення розширити співпрацю у сферах демократичного контролю збройних сил, кібербезпеки і освітніх програм. Також Литва виступила з ініціативою збільшити кількість військових інструкторів для потреб ЗС України [56]. За активну підтримку України та її обороноздатності Литва отримала схвальні відгуки не лише з українського боку, їх висловив і президент США Д. Трамп [57].

Черговий виток у військовій співпраці та нових домовленостях припав на серпень 2017 року. У переддень 26-річниці незалежності України відбулася зустріч Секретаря Ради національної безпеки й оборони України О. Турчинов із Міністром оборони Естонської Республіки Ю. Луйком. У ході зустрічі останній наголосив, що «...Естонія високо цінує співпрацю з Україною і сподівається і надалі поглиблювати двостороннє співробітництво» [58]. Балтійські країни насправді активно підтримують Україну в контексті євроінтеграції та протидії

російської агресії. Наприклад, Естонія – це країна, яка в перерахунку на душу населення, найбільше допомагає Україні. Також балтійські країни виділяють кошти для підтримки реформ в Україні, а також на лікування і реабілітацію українських бійців, сімей та дітей із зони АТО. Вони допомагають тримати санкційний фронт і лобіюють посилення співпраці України з НАТО. Про що і йшлося у розмові 23 серпня 2017 року Президента України з Міністром оборони Литовської Республіки Р. Кароблісом, Міністром оборони Латвійської Республіки Р. Бергманісом, Міністром оборони Естонської Республіки Ю. Луйком та Міністром оборони Чорногорії П. Бошковичем. Співрозмовники також обговорили широке коло питань розвитку відносин у військово-технічній сфері та зміцненні оборонного потенціалу нашої держави в умовах протидії російських агресії [59].

Наступного дня, 24 серпня, на Хрещатику під час параду до Дня Незалежності України серед парадних розрахунків головною вулицею країни пройшли арміїці із Естонії, Литви та Латвії. Замикали ходу українські військові-десантники зі складу спільної Литовсько-польсько-української бригади. Набувши повної бойової готовності, наприкінці минулого року бригада і надалі бере участь у військових вишколах, серед яких штабне навчання «Brave Brother» у рамках провебдення «Dragon-17», «Rapid Trident-17» [60], які проводилися в Україні та «Saber Guardian-17» [61] – в Угорщині, Румунії та Болгарії.

Також, цього року 5 жовтня, міністри оборони Польщі А. Мацеревич, Литви Р. Каробліс та України С. Полторак у Любліні з нагоди урочистих заходів, присвячених 2 річниці створення Литовсько-Польсько-Української бригади, підписали тристоронню угоду, що передбачає надання бригаді імені Великого гетьмана Литовського Костянтина Острозького, а також створення правової бази, яка дозволить бригаді брати участь у міжнародних операціях. Покровителем бригади Острозький став, завдяки вдалому командуванню польсько-литовських сил під час війни з Росією, кульмінацією якої стала

переможна битва під Оршею у 1514 році. Водночас новий статус бригади дозволить їй брати участь у миротворчих операціях і у Східній Європі.

Водночас з початком жовтня в Україні перебуває група литовських військових інструкторів із Драгунського батальйону в Клайпеді. Це вже друга група військових, що складається з представників Драгунського батальйону. Протягом двох місяців на Яворівському полігоні (Львівська область) литовські військові будуть навчати українців планування операцій, проводити й оцінювати навчання, стрільби та інше. Адже литовські військові інструктори з серпня 2015 року беруть участь у підготовці українських військових [62].

Тож на сьогодні в умовах збройної агресії Російської Федерації щодо України та загрози безпеки та спокою у Європі, балтійські країни надають Україні військову і економічну допомогу, як в рамках НАТО так і на двосторонній основі. Це і поставка боєприпасів, які так потрібні ЗСУ на фронті, і допомога в лікуванні і реабілітації наших поранених воїнів, чисельність яких вимірюється уже кількома сотнями, і активна допомога у забезпеченні професійними експертами-консультантами з ведення бойових дій та тактичної медицини. Безпековий вимір відносин між нашими країнами, це також і створення унікального міжнародного військового формування ЛИТПОЛУКРБРИГУ, що дозволяє на практиці відпрацювати взаємодію і сумісність військових наших країн і є одним з найбільших і найбільш амбіцій проектів військового співробітництва.

Список використаних джерел та літератури

1. Корнієвський О. Національна безпека / О.Корнієвський // Політична енциклопедія. [Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.] – Київ: Парламентське видавництво, 2011. – С. 489; Горбулін В. П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія / В.Горбулін, А.Качинський. – Київ: НІСД, 2010. – 288 с.; Горбулін В. Українська політика національної безпеки: актуальні виклики – актуальні

відповіді / Горбулін В., Литвиненко О// Дзеркало тижня. – 2009. – № 11 (739). 28 березня – 4 квітня; Богданович В. Ю. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення / В.Богданович. – Київ, 2003. – 323 с.; Бірюченко А. Демократичний цивільний контроль над воєнною сферою у контексті національної безпеки України: дис. канд. пол. наук: 21.01.01. / Бірюченко Андрій Олександрович. – Київ, 2006. – 185 с.; Палій О. Національна безпека України в контексті євроатлантичної інтеграції: дис. канд. пол. наук: 21.01.01. / Палій Олександр Андрійович. – Київ, 2006. – 179 с. та ін.

2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39.

3. Туряниця І. Українсько-литовське міждержавне співробітництво у політичній сфері (1991–2004 рр.) / І.Туряниця // Мандрівець. – 2013. – № 6. – С. 41–45.

4. Ліпкевич С. Я. Історичний досвід входження колишніх членів організації Варшавського договору та держав Балтії до НАТО (в контексті перспектив України): автореф. дис. канд. іст. наук /С.Я.Ліпкевич. – Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Львів, 2007. – 19 с.; Ліпкевич С. Оборонна політика Латвійської республіки щодо інтеграції у північноатлантичний альянс / С.Ліпкевич // «Схід». – Донецьк, 2006. – № 5 (77); Замікула М.О. Євроатлантична інтеграція країн Балтії: досвід для України /М.Замікула // Актуальні проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. пр]. – К., 2008. – Вип. 73. – ч. 2. – С. 233-235; Замікула М.О. Партнерство країн Балтії у форматі функціонування об'єднаних військових підрозділів /М.Замікула // Історичні і політологічні дослідження: Збірник наукових праць. –2009. – № 2. – С. 268; Замікула М.О. Євроатлантична інтеграція країн Балтії (1991–2004): автореф. дис. канд. іст. наук / М.О.Замікула. Д–онецьк. нац. ун-т, Донецьк, 2013. – 20 с. та ін.

5. President Viktor Yushchenko states hope for Ukraine's accedence to NATO's map in November 2006. [Electronic Resource] – Mode of Access:

https://www.ukrinform.net/rubric-other_news/352111-president-viktor-yushchenko-states-hope-for-ukraines-accedence-to-natos-map-in-november-2006-73689.html

(Last Access: August 6, 2017). – Title from the Screen.

6. Президент Украины отбыл с двухдневным визитом в Литву для участия в Вильнюсской конференции «Общее видение общего соседства». [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art-id=35545683> (Дата обращения: 06.08.2017). – Название с экрана.

7. Віктор Ющенко і Валдас Адамкус відзначають високий рівень співробітництва України і Литви і наголошують на перспективності енергетичних і транспортних проєктів двох країн [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/411219-vktor-yushchenko-valdas-adamkus-vdznachayut-visokiy-rven-spvrobnitstva-ukrani-litvi-nagoloshuyut-na-perspektivnost-energetichnih-transportnih-proektiv-dvoh-kran-520408.html> (Дата звернення: 06.08.2017) – Назва з екрану.

8. Президенти України і Естонії підписали Спільну декларацію. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.unian.net/ukr/news/news-176699.html (Дата звернення: 06.08.2017). – Назва з екрану.

9. Схеффер: в 2009 году членов НАТО будет на две страны больше. Украины среди них нет. 13 ноября 2008 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rus.newsru.ua/ukraine/13nov2008/cheferr.html> (Дата обращения: 01.09.2017). – Название с экрана.

10. List intencyjny w sprawie LITPOLUKRBRIG podpisany [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://archiwalny.mon.gov.pl/pl/artykul/8211> (Last Access: September 1, 2017). – Title from the Screen.

11. Оборонна політика: потреба реформ Збройних Сил України. Збірник матеріалів за результатами публічних консультацій [// За заг. ред. проф. Богатирьова Р. В.] – К.: Заповіт, 2011. –148 с.

12. Ukraine, Poland, Lithuania sign agreement to form joint peacekeeping

brigade [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/ukraine-poland-lithuania-sign-agreement-to-form-joint-peacekeeping-brigade-365316.html> (Last Access: September 2, 2017). – Title from the Screen.

13. Україна і Латвія обговорили військову співпрацю [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/364750-ukrajina-i-latviya-obgovorili-viyskovu-spivpratsyu.html> (Дата звернення: 02.09.2017). – Назва з екрану.

14. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки стосовно співробітництва в галузі військової географії від 15 жовтня 2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/440-078> (Дата звернення: 02.09.2017). – Назва з екрану.

15. Білоножко С.В. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції / С.Білоножко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2015. – Вип. 44. – Т. 2. – С. 130–135.

16. Міністр оборони Естонії закликав Захід до санкцій щодо російських політиків і чиновників. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/103699> (Дата звернення: 02.09.2017). – Назва з екрану.

17. Гладиш М.Л. Безпекові аспекти зовнішньої політики країн Балтії /М.Гладиш // «Виклики політики безпеки: історія та сучасність: Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції 16–18 червня 2016 р. – Львів: НАСВ, 2016. – С. 16–17.

18. Безпека країн Балтії: загрози Росії, можливості НАТО та фактор Білорусі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=11058&news_show_type=1 (Дата звернення: 02.09.2017). – Назва з екрану.

19. Литва готова створити спільний батальйон з Україною і Польщею

[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/95847-litva-gotova-stvoriti-spilnij-bataljon-z-ukrainoyu-i-polscheyu.htm> (Дата звернення: 02.09.2017). – Назва з екрану.

20. Бюлетень НАТО (липень 2016 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-nato-ukraine-support-ukr.pdf (Дата звернення: 13.09.2017). – Назва з екрану.

21. Бетлій О. Аудит зовнішньої політики: Україна–Литва: дискусійна записка /О.Бетлій. – Київ, 2016. – 56 с.

22. Reviewing progress on enhancing defence education in Ukraine [Electronic Resource] – Mode of Access: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_139933.htm?selectedLocale=en (Last Access: September 13, 2017). – Title from the Screen.

23. У Міністерстві оборони України відбулася зустріч із представниками оборонного відомства Естонської Республіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art-id=248074639> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

24. Естонія хоче поділитися з Україною досвідом кіберзахисту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/1064133-estoniya-hoche-podilitisya-z-ukrajinoyu-dosvidom-kiberzahistu.html> (Дата звернення: 13.09.2017). – Назва з екрану.

25. Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща стосовно створення спільної військової частини: Закон України від 04.02.2015 р. № 143-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 13. – С. 89.

26. Ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o ratyfikacji Umowy między Rządem Republiki Litewskiej, Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Gabinetem Ministrów

Ukrainy o utworzeniu wspólnej jednostki wojskowej, sporządzonej w Warszawie dnia 19 września 2014 r. [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/2015/648> (Last Access: September 13, 2017). – Title from the Screen.

27. Lenkijos Respublikos vyriausybės, Lietuvos Respublikos vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendro karinio vieneto įsteigimo [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d3338b10dde411e48b678a6bad30f55f> (Last Access: September 13, 2017). – Title from the Screen.

28. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19.09.2014 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998-548> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

29. Maple Arch 14 – Enduring Relevance for a Multinational Exercise [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.army-armee.forces.gc.ca/en/news-publications/national-news-details-no-menu.page?doc=ex-maple-arch-14-enduring-relevance-for-a-multinational-exercise/i0dsjyht> (Last Access: September 13, 2017). – Title from the Screen.

30. Maple Arch 2015: Ukrainian servicemen took part in the Multinational Exercise [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.mil.gov.ua/en/news/2015/11/20/maple-arch-2015-ukrainian-servicemen-took-part-in-the-multinational-exercise> (Last Access: September 13, 2017). – Title from the Screen.

31. У Києві відбулося засідання спільної робочої групи Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2017/06/15/u-kievi-vidbulosya-zasidannya-spilnoi-robochoi-grupi-ukraina-nato-z-oboronno-tehnichnogo-spivrobitnicztva> (Дата

звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

32. Міністри оборони України, Польщі та країн Балтії підписали спільну заяву про співпрацю [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dt.ua/POLITICS/ministri-oboroni-ukrayini-polschi-ta-krayin-baltiyyi-pidpisali-spilnu-zayavu-pro-spiivprasyu-194073-html> (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

33. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 18 квітня 2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/440-091> (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

34. Литва і надалі постачатиме Україні надлишки радянської зброї [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://milnavigator.com.ua> (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

35. Коцюруба О.О. Концепція «smart defense» як вимушений тренд сучасного глобалізованого світу / О.Коцюруба // Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць / наук. ред. Канцелярук Б. та ін.]. – Київ: КиМУ, 2013. Вип. 6. – С. 99–111.

36. Поліковська Ю. Україна та Естонія планують спільні військові навчання у 2017 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zaxid.net/ukrayina_ta_estoniya_planuyut_spilni_viyskovi_navchannya_u_2017_n1401587 (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

37. Військова делегація України ознайомила із структурою стратегічних комунікацій Естонії // Народна армія. – 2016. – Вересень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://na.mil.gov.ua/36825-vijskova-delegatsiya-ukrayiny-oznajomylasya-iz-strukturey-strategichnyh-komunikatsij-estoniyi> (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

38. Про Заяву Верховної Ради України Про відсіч збройній агресії

Російської Федерації та подолання її наслідків: Постанова Верховної Ради України від 21 квітня 2015 року № 337–VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 22. – С. 153.

39. Бетлій О. Розбудова безпекової та оборонної співпраці / О.Бетлій // Аудит зовнішньої політики: Україна–Литва. Дискусійна записка. – Київ, 2016. – С. 30–37.

40. Степан Полторак: ЛитПолУкрбриг – це практичний внесок наших країн у спільну європейську безпеку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248705753 (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

41. Військовослужбовці ЛИТПОЛУКРБРИГ у Любліні розпочали перше спільне навчання «Brave Band» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/02/01/vijskovosluzhbovczi-litpolukrbrig-u-lyublini-rozpochali-pershe-spilne-navchannya-brave-band--> (Дата звернення: 20.09.2017). – Назва з екрану.

42. Командування ЛИТПОЛУКРБРИГ проходить новий тренувальний екзамен [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/03/23/komanduvannya-litpolukrbrig-prohodit-novij-trenavalnij-ekzamen--> (Дата звернення: 27.09.2017). – Назва з екрану.

43. У Польщі розпочалися навчання НАТО «Анаконда-2016» // International Weekly. – 2016. – № 10. – С. 17.

44. Міжнародне навчання «Кленова арка – 2016» стартувало на Львівщині [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/11/07/mizhнародne-navchannya-klenova-arka-%E2%80%93-2016-startovalo-na-lvivshhini> (Дата звернення: 27.09.2017). – Назва з екрану.

45. Розпочалося міжнародне сертифікаційне навчання «Common Challenge – 16» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/12/11/rozpochalosya-mizhнародne-sertifikacijne->

navchannya-common-challenge-16 (Дата звернення: 27.09.2017). – Назва з екрану.

46. Робочий візит Президента Литовської Республіки Далі Грибаускайте до України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/53127-robochij-vizit-prezidenta-litovsykoji-respubliki-dali-gribauskaite-do-ukrajini> (Дата звернення: 27.09.2017). – Назва з екрану.

47. Держсекретар МЗС України отримав запевнення Латвії у підтримці України і необхідності продовження санкцій до повного виконання Москвою Мінських домовленостей [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://council.mfa.gov.ua/ua/press-center/mfa-news/54665-derzhavnij-sekretar-mzs-ukrajini-v-rizi-otrimav-zapevnennya-latviji-u-pidtrimci-ukrajini> (Дата звернення: 27.09.2017). – Назва з екрану.

48. Joint statement by President of Estonia Kersti Kaljulaid and President of Ukraine Petro Poroshenko [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.president.gov.ua/en/news/spilna-zayava-prezidentiv-ukrayini-petra-poroshenka-i-estons-39686> (Last Access: September 27, 2017). – Title from the Screen.

49. President about the Ukraine-Latvia cooperation: We share a common commitment to European values [Electronic Resource] - Mode of Access: <http://www.president.gov.ua/news/nas-obyednuye-spilna-viddanist-yevropejskim-cinnostyam-prezi-40794> (Last Access: September 27, 2017). – Title from the Screen.

50. Російській агресії ми можемо протистояти лише об'єднавши зусилля – Президент [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/rosijskij-agresiyi-mi-mozhemo-protistoyati-lishe-obyednavshi-40782> (Дата звернення: 01.10.2017). – Назва з екрану.

51. Павло Жебрівський зустрівся з делегацією Латвійської Республіки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://snip.net.ua/20170222/pavlo->

zhebrivskuj-zustrivsvya-z-delegatsiyeyu-latvijskoji-respubliki (Дата звернення: 01.10.2017). – Назва з екрану.

52. Банахевич Ю. Андрюс Кубілюс, экс-прем'єр-міністр Литви: Захід не повинен дозволити Путіну виграти битву в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2304574-andrus-kubilus-ekspremeministr-litvi.html> (Дата звернення: 01.10.2017). – Назва з екрану.

53. Міністр закордонних справ України Павло Клімкін провів зустріч з Міністром закордонних справ Естонської Республіки Свенном Міксером у рамках його робочого візиту в Україну [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/59726-ministr-zakordonnih-sprav-ukrajini-pavlo-klimkin-proviv-zustrich-z-ministrom-zakordonnih-sprav-jestonsykoji-respubliki-svenom-mikserom-u-ramkah-jogo-robochogo-vizitu-v-ukrajinu> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

54. Павло Клімкін перебуватиме з робочим візитом в Латвійській Республіці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/60126-pavlo-klimkin-perebuvatime-z-robochim-vizitom-v-latvijskij-respublici> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

55. JMTG-U: На Львівщині розпочався черговий етап підготовки підрозділів ЗС України за участі іноземних інструкторів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2017/02/02/jmtg-u-na-lvivshhini-rozpochavsya-chergovij-etap-pidgotovki-pidrozdiliv-zs-ukraini-za-uchasti-inozemnih-instruktoriv> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

56. Литва планує збільшити кількість військових інструкторів в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/1931091-litva-planue-zbilshiti-kilkist-viyskovih-instruktoriv-v-ukrajini.html> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

57. Trump congratulates Lithuania, with focus on Ukraine, defense spending, fighting ISIS [Electronic Resource] – Mode of Access:

https://www.baltictimes.com/trump_congratulates_lithuania__with_focus_on_ukraine__defense_spending__fighting_isis (Last Access: October 5, 2017). – Title from the Screen.

58. Secretary of the NSDC of Ukraine Oleksandr Turchynov held a meeting with Minister of Defense of the Republic of Estonia Juri Luik [Electronic Resource] - Mode of Access: <http://www.rnbo.gov.ua/news/2861.html> (Last Access: October 5, 2017). – Title from the Screen.

59. Президент України провів зустріч з міністрами оборони Литви, Латвії, Естонії та Чорногорії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-zustrich-z-ministrami-oboroni-litv-42850> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

60. На Львівщині стартували українсько-американські командно-штабні навчання «Репід Трайдент–2017» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://loda.gov.ua/news?id=30205> (Дата звернення: 05.10.2017). – Назва з екрану.

61. Kershner A. (USAREUR) Exercise Saber Guardian 2017 to take place in July [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://www.army.mil/article/188997/exercise-saber-guardian-2017-to-take-place-in-july> (Last Access: October 5, 2017). – Title from the Screen.

62. Jareckas R. Soldiers of the Hussar Battalion deployed to serve as part of the Joint Multinational Training Group-Ukraine [Electronic Resource] - Mode of Access: http://kam.lt/en/news_1098/current_issues/soldiers-of-the-hussar-battalion-deployed-to-serve-as-part-of-the-joint-multinational-training-group-ukraine.html (Last Access: October 5, 2017). – Title from the Screen.

References

1. KORNIIEVSKYI, O. (2011) *Natsionalna bezpeka. Politychna entsyklopediia*. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, P. 489; HORBULIN, V.; KACHYNSKYI, A. (2010) *Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky*. Kyiv: Natsionalny instytut stratehichnykh doslidzen;

HORBULIN V., LYTVYNENKO, O. (2009) Ukrainska polityka natsionalnoi bezpeky: aktualni vyklyky – aktualni vidpovidy. *Dzerkalo tyzhnia*, 11 (739), 28th Mar. – 4th Apr.; BOHDANOVYCH, V. (2003) *Voienna bezpeka Ukrainy: metodolohiia doslidzhennia ta shliakhy zabezpechennia*. Kyiv; BIRIUCHENKO, A. (2006) *Demokratychnyi tsyvilnyi kontrol nad voiennoiu sferoiu u konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy*: Unpublished thesis (PhD). Kyiv: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky; PALIY, O. (2006) *Natsionalna bezpeka Ukrainy v konteksti yevroatlantlychnoi intehtatsii*. Unpublished thesis (PhD) Kyiv: Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky.

2. VERKHOVNA RADA UKRAINY (2003) Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19 chervnia 2003 r. Nr. 964–IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 39.

3. TURIANYTSIA, I. (2013) Ukrainsko-lytovske mizhderzhavne spivrobitnytstvo u politychnii sferi (1991–2004 rr.). *Mandrivets*, 6, P. 41–45.

4. LIPKEVYCH, S. (2007) *Istorychnyj dosvid vkhodzhennia kolyshnykh chleniv orhanizatsii Varshavskoho dohovoru ta derzhav Baltii do NATO (v konteksti perspektyv Ukrainy)*. Unpublished thesis (PhD). Lviv: Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika»; LIPKEVYCH, S. (2006) *Oboronna polityka Latviiskoi respubliky shchodo intehtatsii u pivnichnoatlantlychni alyians*. *Skhid*, 5(77); ZAMIKULA, M. (2008) *Yevroatlantlychna intehtatsiia krain Baltii: dosvid dlia Ukrainy*. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 73, vol. 2, P. 233-235; ZAMIKULA, M. (2009) *Partnerstvo krain Baltii u formati funktsionuvannia obiednanykh viiskovykh pidrozdiliv*. *Istorychni i politolohichni doslidzhennia*, 2, P. 268; ZAMIKULA, M. (2013) *Yevroatlantlychna intehtatsiia krain Baltii (1991–2004)*. Unpublished thesis (PhD). Donetsk: Donetskyyi natsionalnyi universytet.

5. President Viktor Yushchenko states hope for Ukraine's accedence to NATO's map in November 2006 (2006) *Ukrinform*. [Online] – Available from: https://www.ukrinform.net/rubric-other_news/352111-president-viktor-yushchenko-states-hope-for-ukraines-accedence-to-natos-map-in-november-2006-73689.html

(Accessed: August 6, 2017).

6. Prezident Ukrainy otbyl s dvukhdnevnyim vizitom v Litvu dlia uchastiia v Vilniusskoi konferentsii “Obshchee videnie obshchego sosestva” (2006) *Ukrinform*. [Online] – Available from: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art-id=35545683> (Accessed: August 6, 2017).

7. Viktor Yushchenko i Valdas Adamkus vidznachaiut vysokyi riven spivrobitnytstva Ukrainy i Lytvy i naholoshuiut na perspektyvnosti enerhetychnykh i transportnykh proektiv dvokh krain (2006) *Ukrinform*. [Online] - Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/411219-vktor-yushchenko-valdas-adamkus-vdznachayut-visokiy-rven-spvrobnitstva-ukrani-litvi-nagoloshuyut-na-perspektivnost-energetichnih-transportnih-proektiv-dvoh-kran-520408.html> (Accessed: August 6, 2017).

8. Prezydenty Ukrainy i Estonii pidpysaly Spilnu deklaratsiiu (2006) *UNIAN*. [Online] – Available from: <http://www.unian.net/ukr/news/news-176699.html> (Accessed: August 6, 2017).

9. Skheffer: v 2009 godu chlenov NATO budet na dve strany bolshe. Ukrainy sredi nikh net (2008) *NEWSru.ua*. [Online] – Available from: <http://rus.newsru.ua/ukraine/13nov2008/cheferr.html> (Accessed: August 6, 2017).

10. ROCHOWICZ, R. (2009) List intencyjny w sprawie LITPOLUKRBRIG podpisany. *Ministerstwo Obrony Narodowej*. [Online] – Available from: <http://archiwalny.mon.gov.pl/pl/artykul/8211> (Accessed: August 6, 2017).

11. BOHATYRIOV, R. (ed) (2011) *Oboronna polityka: potreba reform Zbroinykh Syl Ukrainy. Zbirnyk materialiv za rezultatamy publichnykh konsultatsii*. Kyiv: Zapovit.

12. Ukraine, Poland, Lithuania sign agreement to form joint peacekeeping brigade (2014) *Kyivpost*. [Online] – Available from: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/ukraine-poland-lithuania->

sign-agreement-to-form-joint-peacekeeping-brigade-365316.html (Accessed: September 2, 2017).

13. Ukraina i Latvii obhovoryly viiskovu spivpratsiu (2010) UNIAN. [Online] – Available from: <https://www.unian.ua/society/364750-ukrajina-i-latviya-obgovorili-viyskovu-spivpratsyu.html> (Accessed: September 2, 2017).

14. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2010) Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Ministerstvom oborony Ukrainy ta Ministerstvom okhorony kraiu Lytovskoi Respubliky stosovno spivrobotnytstva v haluzi viiskovoi heohrafii vid 15 zhovtnia 2010 roku. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [Online] – Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/440-078> (Accessed: September 2, 2017).

15. BILONOZHKO, S. (2015) Zakhidnyi vektor zovnishnioi polityky krain Baltii: shliakh vid nezalezhnosti do yevrointehratsii. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizhskoho natsionalnoho universytetu*. 44, vol. 2, P. 130–135.

16. Ministr oborony Estonii zaklykav Zakhid do sanktsii shchodo rosiiskykh politykiv i chynovnykiv (2014) *Tyzhden.ua*. [Online] – Available from: <http://tyzhden.ua/News/103699> (Accessed: September 2, 2017).

17. HLADYSH, M. (2016) Bezpekovi aspekty zovnishnioi polityky krain Baltii. *Vyklyky polityky bezpeky: istoriia ta suchasnist. Proceedings of International scientific conference, 16-18 June 2016*. Lviv: Natsionalna akademiia sukhoputnykh viisk, P. 16–17.

18. Bezpeka krain Baltii: zahrozy Rosii, mozhyvosti NATO ta faktor Biorusi (2015) *Ea-Ua.info. Evroatlantychna Ukraina*. [Online] - Available from: http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=11058&news_show_type=1 (Accessed: September 2, 2017).

19. Lytva hotova stvoryty spilnyi batalion z Ukrainoiu i Polshcheiu (2014) *Obozrevatel.ua*. [Online] – Available from: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/95847-litva-gotova-stvoriti-spilnij-bataljon-z-ukrainoyu-i-polscheyu.htm> (Accessed: September 2, 2017).

20. NATO. PUBLIC DIPLOMACY DIVISION (2016) *Pidtrymka Ukrainy*

z boku NATO. *Byuleten* (lypen 2016 r.). [Online] Available from: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-nato-ukraine-support-ukr.pdf (Accessed: September 13, 2017).

21. BETLIY, O. (2016) *Audyt zovnishnoi polityky: Ukraina–Lytva: dyskusiina zapyska*. Kyiv: Instytut svitovoi polityky.

22. Reviewing progress on enhancing defence education in Ukraine (2016) *NATO* [Online] – Available from: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_139933.htm?selectedLocale=en (Accessed: September 13, 2017).

23. U Ministerstvi oborony Ukrainy vidbulasia zustrich iz predstavnykamy oboronnoho vidomstva Estonskoi Respubliki (2015) *Uriadovi portal*. [Online] - Available from: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art-id=248074639> (Accessed: October 5, 2017).

24. Estoniia khoche podilytisia z Ukrainoiu dosvidom kiberzakhystu (2015) *UNIAN*. [Online] – Available from: <https://www.unian.ua/world/1064133-estoniya-hoche-podilitisya-z-ukrajinoju-dosvidom-kiberzahistu.html> (Accessed: September 2, 2017).

25. PREZYDENT UKRAINY PETRO POROSHENKO (2015) *Zakon Ukrainy “Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Lytovskoi Respubliki, Uriadom Respubliki Polshcha stosovno stvorennia spilnoi viiskovoi chastyny”* vid 04.02.2015 r. Nr. 143-VIII. *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*, 13, P. 89.

26. PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ BRONISLAW KOMOROWSKI (2015) *Ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o ratyfikacji Umowy między Rządem Republiki Litewskiej, Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Gabinetem Ministrów Ukrainy o utworzeniu wspólnej jednostki wojskowej, sporządzonej w Warszawie dnia 19 września 2014 r.* *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. [Online] – Available from: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/2015/648> (Accessed: September 13, 2017).

27. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS (2014) Lenkijos Respublikos vyriausybės, Lietuvos Respublikos vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendro karinio vieneto įsteigimo. TAR, 2015-04-08, Nr. 5398. *Teisės aktų registras*. [Online] – Available from: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d3338b10dde411e48b678a6bad30f55f> (Accessed: September 13, 2017).

28. KABINET MINISTRIV UKRAINY (2014) Uhoda mizh Uriadom Lytovskoi Respubliky, Uriadom Respubliky Polshcha ta Kabinetom Ministriv Ukrainy stosovno stvorennia spilnoi viiskovoyi chastyny vid 19.09.2014 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [Online] – Available from: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_548 (Accessed: October 5, 2017).

29. STEWART, E. (2014) Maple Arch 14 – Enduring Relevance for a Multinational Exercise. *Canadian Army*. [Online] – Available from: <http://www.army-armee.forces.gc.ca/en/news-publications/national-news-details-no-menu.page?doc=ex-maple-arch-14-enduring-relevance-for-a-multinational-exercise/i0dsjyht> (Accessed: September 13, 2017).

30. MINISTRY OF DEFENSE OF UKRAINE (2015) Maple Arch 2015: Ukrainian servicemen took part in the Multinational Exercise. *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/en/news/2015/11/20/maple-arch-2015-ukrainian-servicemen-took-part-in-the-multinational-exercise> (Accessed: September 13, 2017).

31. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2017) U Kyievi vidbulosia zasedannia spilnoi robochoi hrupy Ukraina-NATO z oboronno-tehniknoho spivrobotnytstva. *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/news/2017/06/15/u-kievi-vidbulosya-zasedannya-spilnoi-robochoi-grupi-ukraina-nato-z-oboronno-tehniknogo-spivrobotnicztva> (Accessed: September 20, 2017).

32. Ministry obrony Ukrainy, Polshchi ta krain Baltii pidpysaly spilnu zaiavu pro spivpratsiu (2015) *ZN,UA*. [Online] – Available from:

<https://dt.ua/POLITICS/ministri-oboroni-ukrayini-polschi-ta-krayin-baltiyyi-pidpisali-spilnu-zayavu-pro-spiivpracyu-194073-html> (Accessed: September 20, 2017).

33. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2016) Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Ministerstvom oborony Ukrainy ta Ministerstvom natsionalnoi oborony Lytovskoi Respubliki shchodo realizatsii zakhodiv viiskovoi pidhotovky Zbroinykh Syl Ukrainy vid 18 kvitnia 2016 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [Online] – Available from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/440-091> (Accessed: September 20, 2017).

34. Lytva i nadali postachatyme Ukraini nadlyshky radianskoi zbroi (2017) *Viiskovyi navihator Ukrainy*. [Online] – Available from: <http://milnavigator.com.ua> (Accessed: September 20, 2017).

35. KOTSIURUBA, O. (2013) Kontsepsiia «smart defense» yak vymushenyi trend suchasnoho hlobalizovanoho svitu. *Problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 6. P. 99–111.

36. POLIKOVSKA, Y. (2016) Ukraina ta Estoniia planuiut spilni viiskovi navchannia u 2017 rotsi. *Zaxid.net*. [Online] – Available from: https://zaxid.net/ukrayina_ta_estoniya_planuyut_spilni_viiskovi_navchannya_u_2017_n1401587 (Accessed: September 20, 2017).

37. Viiskova delehatsiia Ukrainy oznajomylasia iz strukturoiu stratehichnykh komunikatsii Estonii (2016) *Narodna armia*. [Online] – Available from: <http://na.mil.gov.ua/36825-vijskova-delegatsiya-ukrayiny-oznajomylasya-iz-strukturoyu-strategichnyh-komunikatsij-estoniyi> (Accessed: September 20, 2017).

38. VERKHOVNA RADA UKRAINY (2015) Pro zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy “Pro vidsich zbroinii ahresii Rosiiskoi Federatsii ta podolannia yii naslidkiv”. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 21 kvitnia 2015 roku Nr. 337–VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 22, P.153.

39. BETLIY, O. (2016) *Audyt zovnishnoi polityky: Ukraina–Lytva. Diskusiina zapyska*. Kyiv: Instytut svitovoi polityky, P. 30–37.

40. Stepan Poltorak: LytPolUkrbryh – tse praktychnyi vnesok nashykh krain

u spilnu yevropeisku bezpeku (2015) *Uriadovyi portal*. [Online] – Available from: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248705753 (Accessed: September 20, 2017).

41. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2016) Viiskovosluzhbovtsi LITPOLUKRBRYH u Liublani rozpochaly pershe spilne navchannia «Brave Band». *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/02/01/vijskovosluzhbovczi-litpolukrbrig-u-lyublani-rozpochali-pershe-spilne-navchannya-brave-band--> (Accessed: September 20, 2017).

42. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2016) Komanduvannia LITPOLUKRBRYH prokhodyt novyi trenuvalnyi ekzamen. *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/03/23/komanduvannya-litpolukrbrig-prohodit-novij-trenuvalnij-ekzamen--> (Accessed: September 20, 2017).

43. U Polshchi rozpochalysia navchannia NATO «Anakonda-2016» (2016) *International Weekly*, 10, P. 17.

44. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2016) Mizhnarodne navchannia «Klenova arka – 2016» startovalo na Lvivshchyni. *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/11/07/mizhnarodne-navchannya-klenova-arka-%E2%80%93-2016-startovalo-na-lvivshhyni> (Accessed: September 20, 2017).

45. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2016) Rozpochalasia mizhnarodne sertyfikatsiine navchannia «Common Challenge–16». *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/12/11/rozpochalosya-mizhnarodne-sertifikacijne-navchannya-common-challenge-16> (Accessed: September 27, 2017).

46. MINISTERSTVO ZAKORDONNYKH SPRAV UKRAINY (2016) Robochyj vizyt Prezydenta Lytovskoi Respubliky Dali Hribauskaite do Ukrainy. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. [Online] – Available from:

<http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/53127-robochij-vizit-prezidenta-litovsykoji-respubliki-dali-gribauskajte-do-ukrajini> (Accessed: September 27, 2017).

47. Derzhsekretar MZS Ukrainy otrymav zapevnennia Latvii u pidtrymtsi Ukrainy i neobkhidnosti prodovzhennia sanktsii do povnoho vykonannia Moskvoiu Minskykh domovlenosti (2017) *Hromadska rada pry Ministerstvi zakordonnykh sprav Ukrainy*. [Online] – Available from: <http://council.mfa.gov.ua/ua/press-center/mfa-news/54665-derzhavnij-sekretar-mzs-ukrajini-v-rizi-otrimav-zapevnennya-latviji-u-pidtrimci-ukrajini> (Accessed: September 27, 2017).

48. PRESIDENT OF UKRAINE PETRO POROSHENKO (2017) Joint statement by President of Estonia Kersti Kaljulaid and President of Ukraine Petro Poroshenko. *President of Ukraine. Petro Poroshenko. Official web-site*. [Online] – Available from: <http://www.president.gov.ua/en/news/spilna-zayava-prezidentiv-ukrajini-petra-poroshenka-i-estons-39686> (Accessed: September 27, 2017).

49. PRESIDENT OF UKRAINE PETRO POROSHENKO (2017) President about the Ukraine-Latvia cooperation: We share a common commitment to European values. *President of Ukraine. Petro Poroshenko. Official web-site*. [Online] – Available from: <http://www.president.gov.ua/news/nas-obyednuye-spilna-viddanist-yeuropejskim-cinnostyam-prezi-40794> (Accessed: September 27, 2017).

50. PRESIDENT OF UKRAINE PETRO POROSHENKO (2017) President: We can counter Russian aggression only with joint efforts. *President of Ukraine. Petro Poroshenko. Official web-site*. [Online] – Available from: <http://www.president.gov.ua/news/rosijskij-agresiyi-mi-mozhemo-protistoyati-lishe-obyednavshi-40782> (Accessed: October 1, 2017).

51. Pavlo Zhebrivskyi zustrivsia z delehatsiieiu Latviiskoi Respubliky (2017) *Snip.net.ua*. [Online] – Available from: <http://snip.net.ua/20170222/pavlo-zhebrivskij-zustrivsyia-z-delegatsiyeyu-latvijskoyi-respubliky> (Accessed: October 1, 2017).

52. BANAKHEVICH, Y. (2017) Andrius Kubilius, eks-premier-ministr

Lytvy: Zakhid ne povynen dozvolyty Putinu vyhraty bytvu v Ukraini. *Ukrinform.ua*. [Online] – Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2304574-andrus-kubilus-ekspremierministr-litvi.html> (Accessed: October 1, 2017).

53. MINISTERSTVO ZAKORDONNYKH SPRAV UKRAINY (2017) Ministr zakordonnykh sprav Ukrainy Pavlo Klimkin proviv zustrich z Ministrom zakordonnykh sprav Estonskoi Respubliki Svenom Mikserom u ramkakh joho robochoho vizytu v Ukrainu. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. [Online] - Available from: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/59726-ministr-zakordonnih-sprav-ukrajini-pavlo-klimkin-proviv-zustrich-z-ministrom-zakordonnih-sprav-jestonsykoji-respubliki-svenom-mikserom-u-ramkah-jogo-robochogo-vizitu-v-ukrajinu> (Accessed: September 30, 2017).

54. MINISTERSTVO ZAKORDONNYKH SPRAV UKRAINY (2017) Pavlo Klimkin perebuvatyme z robochym vizytom v Latviiskii Respublitsi. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://mfa.gov.ua/ua/news-feeds/foreign-offices-news/60126-pavlo-klimkin-perebuvatime-z-robochim-vizitom-v-latvijskij-respublici> (Accessed: October 5, 2017).

55. MINISTERSTVO OBORONY UKRAINY (2017) JMTG-U: Na Lvivshchyni rozpochavsia cherhovyi etap pidhotovky pidrozdiliv ZS Ukrainy za uchasti inozemnykh instruktoriv. *Ministry of Defense of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.mil.gov.ua/news/2017/02/02/jmtg-u-na-lvivshhini-rozpochavsya-chergovij-etap-pidgotovki-pidrozdiliv-zs-ukraini-za-uchasti-inozemnih-instruktoriv> (Accessed: October 5, 2017).

56. Lytva planuie zbilshyty kilkist viiskovykh instruktoriv v Ukraini (2017) *UNIAN*. [Online] - Available from: <https://www.unian.ua/politics/1931091-litva-planue-zbilshiti-kilkist-viyskovih-instruktoriv-v-ukrajini.html> (Accessed: October 1, 2017).

57. BNS/TBT STAFF (2017) Trump congratulates Lithuania, with focus on Ukraine, defense spending, fighting ISIS. *The Baltic Times*. [Online] – Available from:

https://www.baltictimes.com/trump_congratulates_lithuania__with_focus_on_ukraine__defense_spending__fighting_isis (Accessed: September 30, 2017).

58. NATIONAL SECURITY AND DEFENSE COUNCIL OF UKRAINE (2017) Secretary of the NSDC of Ukraine Oleksandr Turchynov held a meeting with Minister of Defense of the Republic of Estonia Juri Luik. *National Security and Defense Council of Ukraine*. [Online] – Available from: <http://www.rnbo.gov.ua/news/2861.html> (Accessed: October 1, 2017).

59. PREZYDENT UKRAINY PETRO POROSHENKO (2017) Prezydent Ukrainy proviv zustrich z ministramy oborony Lytvy, Latvii, Estonii ta Chornohorii. *President of Ukraine. Petro Poroshenko. Official web-site*. [Online] – Available from: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-proviv-zustrich-z-ministrami-oboroni-litv-42850> (Accessed: October 1, 2017).

60. PRESS-SLUZHBA LODA (2017) Na Lvivshchyni startuvaly ukraïnsko-amerykanski komandno-shtabni navchannia «Rapid Trident-2017». *Lvivska oblasna derzhavna administratsiia*. [Online] – Available from: <http://loda.gov.ua/news?id=30205> (Accessed: October 6, 2017).

61. KERSHNER, A. (2017) Exercise Saber Guardian 2017 to take place in July. *The Official Hope Page of the United States Army* [Online] – Available from: <https://www.army.mil/article/188997/exercise-saber-guardian-2017-to-take-place-in-july> (Accessed: October 6, 2017).

62. JARECKAS, R. (2016) Soldiers of the Hussar Battalion deployed to serve as part of the Joint Multinational Training Group-Ukraine. *Ministry of national Defense Republic of Lithuania*. [Online] – Available from: http://kam.lt/en/news_1098/current_issues/soldiers-of-the-hussar-battalion-deployed-to-serve-as-part-of-the-joint-multinational-training-group-ukraine.html (Accessed: October 5, 2017).

Ruslana Martseniuk,

Ph.D (history),

Post-Doctoral Fellow

Taras Shevchenko National University of Kyiv

**MILITARY COOPERATION OF UKRAINE AND THE BALTIC STATES
(1991–2017)**

***Abstract.** The article analyzes the main stages of military cooperation between Ukraine and the Baltic States (Latvia, Lithuania, Estonia) from the establishment of diplomatic relations after the collapse of the USSR and to this day. The reasons for the activation of the mentioned cooperation in the conditions of the crisis of the international security system, which is connected with Russian aggression and violation of international security agreements. Today, in order to counteract the armed aggression in the militarization of the Russian Federation, one of the most urgent areas for ensuring Ukraine's military security is the following: effective use of bilateral and multilateral cooperation with partners and allies in the military sphere; implementation of standards and principles of NATO member states; involvement of the Armed Forces of Ukraine in the international operations of NATO and the EU. So today in the conditions of the armed aggression of the Russian Federation towards Ukraine and the threat of security and tranquility in Europe, the Baltic countries provide Ukraine with military and economic assistance both within NATO and on a bilateral basis. This is the supply of ammunition that the Ukrainian Armed Forces needs in the forefront and assistance in the treatment and rehabilitation of our wounded soldiers and active assistance in providing professional advisers for military affairs and tactical medicine. The security dimension of relations between our countries is also the creation of a unique international military formation of LITPOLUKRBRIG, which practically allows us to work out our military interoperability and compatibility and is one of the largest and ambitious military cooperation projects.*

***Key words:** national security, military security, military cooperation, security challenges, Russian aggression, Baltic countries, Ukraine.*